

Steinerpäiväkoti Taivonkaaren varhaiskasvatussuunnitelma 2019

Perustuen Opetushallituksen määräyksiin ja ohjeisiin 2018:3a
Toimittanut: YTT Maija Pietikäinen/paikallistanut Iiris Taimen

SISÄLTÖ

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLISET	4
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.....	4
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	5
2. VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	8
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	8
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	12
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	12
2.4 Arvoperusta	13
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	16
2.7 Laaja-alainen osaaminen	17
Ajattelu ja oppiminen	18
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	19
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	19
Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	19
Osallistuminen ja vaikuttaminen	21
3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI	22
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	22
Oppiva ja oivaltava yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.....	23
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	23
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	24
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	25
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	25
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	28
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	28
Monialainen yhteistyö.....	29
4. VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA	30
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	30
4.2 Pedagoginen dokumentointi	31
4.3 Monipuoliset työtavat	32
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	32
4.5 Oppimisen alueet	33

Kielten rikas maailma	34
Minä ja meidän yhteisömme	38
Tutkin ja toimin ympäristössäni	39
Kasvan, liikun ja kehityn	41
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	42
5. LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI	43
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	43
5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	44
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	45
5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	46
6. VAIHTOEHTOISEEN PEDAGOGIIKKAAN TAI ERITYISEEN KATSOMUKSEEN PERUSTUVA VARHAISKASVATUS	47
7. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA.....	48
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	48
LÄHTEET	60

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLISET VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAT

Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmarunko pohjautuu erityisesti Opetushallituksen suunnitelman kohtaan 6, joka koskee vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta ja joka sen mukaisesti voi olla omaleimainen.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

Taivonkaaren varhaiskasvatussuunnitelma perustuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja steinerpedagogisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin huomioiden Oulun paikalliset painotukset.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka¹.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä².

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Varhaiskasvatussuunnitelmassa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää tekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

¹ Varhaiskasvatuslaki 2 §

² Varhaiskasvatuslaki 21 §

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palvelun tuottajaa³. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- oululaista varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- steinerpedagogisen esiopetuksen opetussuunnitelma
- steinerpedagogisen perusopetuksen opetussuunnitelma
- Oulun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁴
- kotoutumissuunnitelma⁵.

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille on annettu mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen⁶.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3.).

Taivonkaaren varhaiskasvatussuunnitelma on tehty suomenkielistä varhaiskasvatusta varten⁷.

Taivonkaaren tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin⁸. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa⁹ sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita¹⁰. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹¹. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹² ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle.

³ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁴ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

⁵ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

⁶ Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁷ Varhaiskasvatuslaki 8 §

⁸ Varhaiskasvatuslaki 24 §

⁹ Varhaiskasvatuslaki 65-73§

¹⁰ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) ja Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 24:2018

¹¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹² Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, luku 2

Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa¹³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö.

Varhaiserityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muuta tarvittavat tahot¹⁴.

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁵. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa yhteistyössä koko kasvatusyhteisön kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2.). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (luku 5.4)¹⁶. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, hänelle laaditaan terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma¹⁷. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹⁸. Lääkehoidon toteuttaminen varhaiskasvatuksessa sovitaan tapauskohtaisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva

¹³ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 40/2018 vp, s. 99

¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁶ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁷ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 41 §

syy¹⁹. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁰. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä.

Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä²¹.

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁰ Varhaiskasvatuslaki 40 §

²¹ Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi lapsi viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

2. VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

Steinerkoulut ja steinerpäiväkodit toteuttavat kasvatus- ja opetustehtävänsä osana suomalaista julkista koulutusjärjestelmää sekä osana kansainvälistä steinerkasvatusliikettä. Steinerkoulut ja steinerpäiväkodit ovat inhimilliseen kasvuun, kehitykseen ja kasvatukseen tähtäviä yhteisöjä. Ne pitävät tehtävänä rikastaa ja monipuolistaa yleistä koulu- ja varhaiskasvatusjärjestelmää soveltamalla lapsilähtöistä ja vaihtoehtoista kasvatustajattelu käytäntöön.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Taivonkaari tarjoaa Oulussa steinerpedagogisia varhaiskasvatus- ja esiopetuspalveluja yksityisenä palveluntuottajana Kannatusyhdistys Taivonkaari ry:n kautta. Taivonkaaren palvelun tulee olla samalla tasolla, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatus toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen steinerpedagogisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti²². Yksityisen palvelun- tuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimitilin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto²³.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja päivähoitosta annettuun asetukseen²⁴ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia²⁵ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta²⁶. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella²⁷.

²² Varhaiskasvatuslaki 5 § 2 momentti

²³ Varhaiskasvatuslaki 52 §

²⁴ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

²⁵ Hallintolaki (434/2003)

²⁶ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

²⁷ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²⁸, tasa-arvolaki²⁹, Euroopan ihmisoikeussopimus³⁰, YK:n lapsen oikeuksien sopimus³¹, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista³², YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista³³ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet³⁴. Varhaiskasvatusta kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihuoltolaki³⁵, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia³⁶, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia³⁷ ja terveydenhuoltolaki³⁸ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatulaisissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatulain³⁹ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;

²⁸ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

²⁹ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

³⁰ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

³¹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

³² YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

³³ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

³⁴ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

³⁵ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

³⁶ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

³⁷ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

³⁸ Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

³⁹ Varhaiskasvatulaki 3 §

- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmetyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Taivonkaari on vanhempien perustama yksikkö ja yhteistyö kotien kanssa on tiivistä ja monipuolista. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö painottuu erityisesti varhaiskasvatus- ja esiopetusvaiheeseen. Vanhempien mielipiteitä kuullaan ja heidän antamansa palaute otetaan huomioon varhaiskasvatuksen järjestämisessä.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia ja niissä on huomioitava esteettömyys⁴⁰. Päiväkodissa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa, jonka laatuun kiinnitetään erityistä huomiota steinerpedagogiikassa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁴¹. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁴². Päiväkodin käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiserityisopettajan palveluja⁴³. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁴⁴. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muuta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1.)⁴⁵. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁴⁶. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁴⁷.

⁴⁰ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁴¹ Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁴² Varhaiskasvatuslaki 25-33 § ja 75 § ja Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁴³ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁴⁵ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁴⁷ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus ja perusopetus muodostavat steinerpedagogiikassa lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Kasvatus nähdään ennen kaikkea lapsen hyvinvoinnin kokonaisvaltaisena tukemisena (salutogenesis). Opetus etenee lapsen kehityksen mukaisesti siten, että siinä otetaan huomioon kasvun ja kehityksen eri herkkyyksikaudet⁴⁸.

Steinerpedagogiikan keskeisenä tehtävänä on vaalia lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Sen pyrkimyksenä on myös auttaa lasta löytämään omat vahvuutensa, toteuttamaan itsessään olevia mahdollisuuksia sekä kehittämään sosiaalisia taitoja vahvistaen osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa⁴⁹. Yleisen varhaiskasvatuksen tavoite se edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatus tukee lasten huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään ja opiskeluun.

Steinerpedagogiikassa olennaisin tekijä pienten lasten parissa tapahtuvassa työskentelyssä on kasvattajan sisäinen asenne ja toiminta, jotka muodostavat tärkeän esimerkin lapsen jäljittelevälle toiminnalle ja oppimiselle. Steinerpedagogiikka huomioi alle kouluikäisille lapsille tyypilliset kehitysvaiheet; tahtoon perustuvan, fyysis-painotteisen toiminnan, joka on luonteenomaista lapsen kolmelle ensimmäiselle ikävuodelle, sitä seuraavan mielikuvitusleikin ja esikouluikäisen kognitiivisemmän, tietoiseen oppimiseen liittyvän lähestymistavan maailmaan.

Steinerpedagoginen varhaiskasvatus voi olla erilaista eri paikkakunnilla, eri maanosissa ja eri kulttuureissa. Se voi erota toisistaan ryhmäkoon, ikärakenteen ja työn yksilöllisen organisoinnin pohjalta. Näistä eroavaisuuksista huolimatta siihen kuuluvat seuraavat yhteiset periaatteet:

1. Rakkaudellinen, kiinnostunut ja hyväksyvä suhtautuminen lapseen.
2. Mahdollisuus vapaaseen, omaehtoiseen leikkiin luonnonmukaisilla leikkimateriaaleilla.
3. Tietoisuus siitä, että pienet lapset oppivat jäljittelyn, aistikokemusten ja liikkeen kautta.
4. Taiteellinen toiminta edistää mielikuvituksen ja luovuuden tervettä kehitystä.
5. Mielekäs käytännön työ, kuten keittäminen, leipominen, puutarhanhoito ja kädentyöt, luo mahdollisuuksia inhimillisten kykyjen kehittämiseen.
6. Ennakoitavissa oleva päivä-, viikko- ja vuosirytmii luo turvallisuutta, merkityksellistä vuorovaikutusta, elämänyhteyksiä ja -kokonaisuutta. Vuodenaika- ja muita juhlia vietetään kulttuuriympäristön mukaisella tavalla.
7. Lapsen terve kehitys tapahtuu parhaiten yhteisössä, jossa onnistutaan luomaan hyvät sosiaaliset suhteet vanhempien, kasvattajien ja lasten välille.
8. Steinerpäiväkotien tai muiden varhaislapsuuteen liittyvien yhteisöjen hallinnolle ja johtamistavalle on ominaista kollegiaalinen yhteistyö hierarkkisten johtamisrakenteiden sijasta. Yleisesti ottaen ne ovat vapaan kulttuurielämän piiriin kuuluvia yleishyödyllisiä yhteisöjä, jotka eivät perustu oman edun eivätkä voiton tavoitteluun.

⁴⁸ Rawson & Richter 2006, 11

⁴⁹ Ibid.

Steinerkasvatuksen liiton Varhaiskasvatusjaosto (VKJ) on hyväksynyt tammikuussa 2018 steinerpäiväkotien yhteiset toimintaperiaatteet⁵⁰, jotka ohjaavat niiden toimintaa Suomessa ja ovat edellytyksenä steinerpäiväkoti-nimikkeen käytölle. Ne perustuvat keskeisesti edellä mainittuihin IASWECE:n kansainvälisiin periaatteisiin.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Steinerpäiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset⁵¹. Henkilökunnalla tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 8 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus⁵² ja heidän tulee perehtyä steinerpedagogiikkaan työyhteisön suunnitelman mukaan⁵³.

Steinerpäiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien pedagogista vastuuta⁵⁴. Heillä on kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. Toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan kollegiaalisesti yhdessä muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Steinerpedagoginen varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua ja se luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta.

Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁵⁵.

⁵⁰ Steinerkasvatuksen liitto, Varhaiskasvatusjaosto: Toimintaperiaatteet, hyväksytty jaoston kokouksessa 20.1.2018

⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 34-36 §

⁵² Asetus lasten päivähoidosta 6 § (806/1992) 4 momentti (1282/2015)

⁵³ Steinerkasvatuksen liitto, varhaiskasvatusjaosto: Toimintaperiaatteet 20.1.2018

⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee steinerpedagogisen koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatusyksikkö luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁵⁶.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatuksen arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁷, varhaiskasvatustilain⁵⁸ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁵⁹.

Taivonkaaren varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustassa huomioidaan myös Oulun arvot: rohkeus, reiluus ja vastuullisuus, jotka ohjaavat toimintaa kiinnitettävään huomiota mm. lapsen omiin vahvuuksiin, kannustavaan ilmapiiriin, tasa-arvoisiin ja kunnioitaviin kohtaamisiin ja aikuisen aitoon läsnäoloon. Ks. tarkemmin Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2018

Lapsuuden itseisarvo

Steinerpedagoginen varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Lapsuuden suojeleminen ja vaaliminen, kasvurauhan takaaminen ja oikeus lapsuuden huolettomuuteen ja turvaan ovat keskeisiä arvoja steinerpedagogiikassa. Lapsuuden kunnioitus merkitsee myös lapsen persoonallisuuden näkemistä, arvostamista ja hänen yksilöllisyytensä kunnioittamista. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi, kuulluksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi, oikeus kasvaa omaksi itsekseen sekä yhteisönsä jäseneksi.

Vapaus

Steinerpedagogiikassa keskeinen arvo on vapauten kasvattaminen. Kyse ei ole niin sanotusta vapaasta kasvatuksesta, vaan yksilön vapaus nähdään menetelmän sijaan päämääränä. Lapsille ei päiväkodin eikä koulun piirissä välitetä mitään tiettyä maailmankatsomusta. Tärkeää on, että jokainen luo itse oman maailmankuvansa ja ihmiskäsityksensä⁶⁰.

⁵⁶ Esimerkiksi varhaiskasvatustilain 40-42 §

⁵⁷ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁵⁸ Varhaiskasvatustilain 20 §

⁵⁹ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

⁶⁰ Paalasmaa 2011, 121-122

Erilaisuuden ja oikeudenmukaisuuden arvostaminen

Lasten erilaisuutta ja erilaisia toimintatapoja arvostetaan. Lapsella on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystä itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa ja edellytystensä mukaisesti.

Yksilöllisyyden ja erilaisuuden arvostamisen rinnalla painottuu yksilöiden välinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä mahdollisuus kehittää kykyjään ilman sukupuolesta johtuvia ennakkoodotuksia ja rajoituksia⁶¹. Kaikessa toiminnassa pyritään oikeudenmukaisuuteen.

Lapsilähtöisyys

Steinerpedagogiikassa lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan lapsen kulloisenkin kehitysvaiheen tukemista ja lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Kasvatuksen ja opetuksen käytännöt perustuvat sekä tietoon lapsen kehityksestä että lapsihavainnointiin. Ymmärrys lapsesta edellyttää kohtaamista, kasvattajan kunnioittavaa ja rakastavaa asennetta. Kasvattajan sisäinen pyrkimys itsensä kehittämiseen - itsekasvatus - on kasvatuksen perusta⁶².

Kasvu ihmisyyteen

Steinerpedagoginen varhaiskasvatus tukee lapsen kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, kauneuteen ja hyvyyteen. Erityisesti pienen lapsen on tärkeää saada kokea, että maailma on hyvä. Lapsuus on luontaisesti toiminnan ja leikin aikaa, jolloin pyrkimys hyvyyteen painottuu nimenomaan tekoihin⁶³.

Toiminnallisuus

Omaehtoinen vapaa leikki nähdään steinerpedagogiikassa varhaiskasvatusiän keskeisenä ja korvaamattomana oppimismuotona. Se myös rohkaisee lapsia yhdessä tekemiseen ja kasvattaa yhteisöllisyyteen. Toiminnan päivä-, viikko- ja vuodenaikarytmi rakentaa osaltaan turvallista leikki- ja oppimisympäristöä.

Kestävä kehitys ja elämäntapa

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan kestävä kehityksen ja elämäntavan periaatetta. Laadukas luonnonmukainen ravinto terveen kasvun perustana on osa pedagogiikkaa. Taivonkaari on mukana Vihreä Lippu- ohjelmassa.

Materiaaleissa, kuten leikkivälineissä, painotetaan luonnonmukaisuutta. Ympäristökasvatus on konkreettista, jolloin ekologisuus tulee lapsille tutuksi päivittäisessä toiminnassa. Luonnossa liikkuminen ja leikkiminen rakentavat lapsen omaa luontosuhdetta kehittäen myös kauneuden tajua ja tunnetaitoja. Luonnon kunnioittaminen ja suojeleminen on tärkeä arvo.

Varhaiskasvatuksen avulla on mahdollisuus luoda perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää aikuisuudessa ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle. Laajasti käytävä ilmastomuutoskeskustelu huomioidaan lapsen iänmukaisesti toivoa ja oman toiminnan merkitystä korostaen.

Yhteistyö, yhteisöllisyys ja moninaisuus

Steinerpedagogiikassa yhteistyö vanhempien kanssa on toiminnan lähtökohta. Aikuisten pyrkimys luoda keskinäinen luottamuksellinen ilmapiiri on lapselle suoja, jossa on turvallista kasvaa. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan avoin ja kunnioittava suhtautuminen perheiden ja kotien

⁶¹ Frödén 2012, Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

⁶² Lautela 2011, 139

⁶³ Paalasmaa 2011, 127

monimuotoisuuteen sekä niiden katsomusten, uskontojen, perinteiden, kielten ja kasvatustieteen monimuotoisuuteen ja erilaisuuteen on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta. Steinerpedagoginen varhaiskasvatus on puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta.

Yhteisöllisyys ja kansainvälisyys liittyvät lähtökohtaisesti steinerpedagogin tehtäväkuvaan. Steinerkasvatuksen liiton jäsenenä steinerpäiväkodit ja -koulut ovat mukana kantamassa sen toimintaa ja osallistuvat myös kansainvälisten kattojärjestöjen yhteistyöhön. Kotimaassa ja ulkomailla säännöllisesti järjestettävät koulutustilaisuudet ovat merkittävä foorumi ajankohtaisten kysymysten yhteistä työskentelyä ja pedagogiikan kehittämistä varten.

2.5 Oppimiskäsitys

Lapsi kehittyy ja oppii vuorovaikutuksessa häntä hoitavien ihmisten, vanhempien ja kasvattajien, toisten lasten ja ympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa aistimukset, keholliset kokemukset, kieli, tunteet ja ajattelu yhdistyvät.

Leikki on merkityksellistä varhaiskasvatustilaisuuksien lasten oppimiselle. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Alle kouluikäisen lapsen oppimisessa ympäristöllä on suuri merkitys. Tärkein tekijä on kasvattaja, joka on lapselle esikuva. Tällöin kasvattajan itsekasvatuksen avulla voidaan parhaimmillaan luoda suotuisa kasvuympäristö lapselle, joka tosiasiallisesti kasvattaa itse itseään saamansa esikuvan pohjalta⁶⁴.

Steinerpedagogiikan perustana olevaan kehitysnäkemykseen liittyy keskeisesti niin sanottu seitsenvuotisrytmi. Kun lapsi muuttuu ja kehittyy, myös opetusmenetelmät muuttuvat ikäkausipedagogiikan⁶⁵ mukaisesti. Oppimisen tapa on erilainen eri ikävaiheissa. Alle seitsenvuotias lapsi oppii jäljittelemällä, mikä säilyy kyynä vielä alaluokillakin. Jäljittely on mallioppimista ja matkimista syvempää liittymistä kohteeseen, sisäistä myötä tekemistä, joka ei aina ilmene välittömästi vaan voi tulla esiin pitkänkin ajan kuluttua. Jäljittelykyky on myötäsyttyinen ja yksilöllinen. Uuden aivotutkimuksen mukaan jäljittelyn neurologisena perustana toimivat niin sanotut peilisolut, jolloin toisen liikettä katsoessa näkijässä aktivoituvat samat aivosolut kuin tekijässä⁶⁶.

Ympäristössä lapsen kehityksen kannalta tärkeää on kasvattajien luoma ilmapiiri, jossa olennaisia tekijöitä ovat⁶⁷ kasvattajan valoisa asenne, aito pedagoginen rakkaus sekä ilon merkitys. Ne ovat voimia, jotka edesauttavat ja vahvistavat lapsen fyysistä kehitystä ja terveyttä. Lapsi tarvitsee kokemuksen tulla nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi. Myös turvallisuuden tunteella ja myönteisillä tunnekokemuksilla on oppimisessa suuri merkitys.

⁶⁴Steiner 1991, 131

⁶⁵ Paalasmaa 2011, 126-128

⁶⁶ Helenius & Lummelahti 2013, 74

⁶⁷ Steiner 1983, 16

Kokoavasti voidaan sanoa, että lapset oppivat leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä ja arjen puuhia tehden sekä ilmaisten itseään taiteellisella toiminnalla. Toiminnan rytmillä ja jäsenytyneisyydellä on myös tärkeä merkitys. Uusilla opittavilla taidoilla ja tiedoilla on tärkeää olla yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Oppiminen on elämyksellistä ja kokemuksellista lapsen liittyessä maailmaan juuri oman tekemisen, leikin ja kokemisen kautta.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Taivonkaaren varhaiskasvatussuunnitelmassa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta ja ihmisestä, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan ihmiskäsitykseen perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää steinerpedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁶⁸.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Taivonkaaressa painotetaan pienryhmäpedagogiikan merkitystä toiminnassa Oulun painotusten mukaisesti. Pienryhmäpedagogiikan tavoitteena on perusturvallisuuden, tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen tukeminen positiivisen ilmapiirin luomisella. Henkilöstölle mahdollistuu lapsen yksilöllinen kohtaaminen ja toiminnan yksilöllistäminen. Pienryhmät voivat vaihdella kooltaan ja toiminnan mukaan joustavasti. Pienryhmätoiminta perustuu tiimityöskentelyyn ja yhteiseen suunnitteluun sekä aikuisen sensitiiviseen läsnäoloon.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

⁶⁸ Varhaiskasvatuslaki 2 ja 23 §

Opetuksen lähtökohtana on steinerpedagogisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta.

Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet ja lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen kiireettömät hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että varhaiskasvatuksella luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen, osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä.

Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Toimintaan vaikuttaa se, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5. kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa laaja-alaista osaamista koskevien tavoitteiden toteutus perustuu lasten eri ikäkausiin liittyviin kehitystehtäviin. Alle kouluikäisen lapsen kehityksessä olennaista on fyysisen kehityksen painottuminen, jolloin fyysiset elimet kasvavat ja muotoutuvat vähitellen. Tässä ikävaiheessa ajattelu, tunne ja tahto ovat välittömässä yhteydessä toisiinsa. Fyysinen terveys sekä tunne-elämän ja ajattelun kehityksen tasapaino nähdään perustana kaikelle oppimiselle ja yksilöllisten kykyjen tasapainoiselle kehitykselle⁶⁹. Varhaiskasvatus on lapsen fyysistä, emotionaalista ja kognitiivista kehitystä kokonaisvaltaisesti tukevaa pedagogiikkaa.

Kestävän kehityksen ja elämäntavan arvot liittyvät keskeisesti steinerpedagogiikkaan ja ovat luontainen, arkinen osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.

Ajattelu ja oppiminen

Steinerpedagogiikan ihmiskäsityksen mukaan lapsen ajattelutaidot kehittyvät vähitellen. Yleisesti ottaen ajattelu merkitsee toimintaa ja erilaisia prosesseja, joiden avulla ulkomaailma sisäistetään ihmisen sisäiseksi maailmaksi. Sen kehitys etenee alle kouluikäisen lapsen aistimusten ja havaintojen refleksinomaisesta, assosiativisen hyppelehtivästä ja konkreettisesta ajattelusta kohti kouluikäisen itsenäisiä ajatus- ja mielikuvia ja murrosikäisen abstraktia, käsitteellistä ajattelua⁷⁰.

Lapsen oppiminen tapahtuu varhaisiässä nimenomaan *jäljittelemällä*, jolloin kasvatuksen tehtävänä on luoda lapselle hyviä tapoja ja tottumuksia. Toinen tärkeä oppimisen edellytys on *muistin kehitys*, joka etenee paikallismuistin ja rytmisen muistin kautta kohti tietoista, älyllistä muistikykyä. Näiden kognitiivisten kykyjen asteittain tapahtuvan kehittymisen vuoksi ajattelun kehitystä ei kiirehdiä, vaan maailma tehdään lapselle ymmärrettäväksi ensisijaisesti toiminnan, mielikuvituksen ja leikin avulla.

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa *leikki* on lapsen tärkein kehitysvaihetta vastaava oppimismenetelmä. Omaehtoinen, vapaa leikki kehittää mielikuvituksen ja luovuuden ohella myös muita oppimisen perustaitoja: oma-aloitteisuutta, kykyä kokeilemaan toimintaan ja samalla taitoa oman oppimisen ohjaamiseen sekä luottamusta omaan osaamiseen.

Leikin ohella *sadut ja tarinat*, *taiteellinen toiminta* ja *toiminnan rytmisyys* kehittävät lapsen luovan ajattelun edellytyksiä ja muistikykyä. Myös runsas ja monipuolinen *liikunta*, kuten vapaa leikki, liikuntaan aktivoiva ympäristö, pihaleikit ja välineet sekä metsäretket, kehittää lasten motorisia valmiuksia ja perustaitoja. Tutkimuksissa juuri liikunnan on todettu vaikuttavan merkittävästi ja myönteisesti lasten kognitiivisen toiminnan kehittymiseen, kuten muistin ja toiminnan ohjaukseen. Sillä on myös suuri merkitys lasten kokonaisvaltaiselle fyysiselle ja psyykkiselle hyvinvoinnille, kasvatukselle ja kehitykselle⁷¹.

⁶⁹ Kranich 2005, 12-13

⁷⁰ Lievegoed 1979, 106

⁷¹ www.Edu.fi - Liikunta

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Varhaiskasvatus kaikkine toimintoineen on jo itsessään vuorovaikutustaitojen ja kanssakäymisen harjoittelun, opetteluun ja oppimisen aikaa. Ryhmän aikuisten antama esikuva ohjaa ystävällisyyteen, toisten huomioimiseen ja hyviin tapoihin. Huomaavaisuutta kehittää myös ryhmässä olevien eri-ikäisten lasten keskinäinen auttaminen. Hyvät tavat ja tottumukset juurtuvat lapsiin päivittäin toistuvien toimien avulla. Esimerkiksi ruokailuhetkissä, vuodenaikajuhlissa ja erilaisissa tapahtumissa opitaan myös erilaisten tilanteiden ja ihmisten kohtaamista sekä jakamaan kokemuksia ja arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen ilmapiiri perustuu aikuisten luomaan kodinomaiseen lämpöön sekä turvalliseen ja hoivaavaan läsnäoloon. Iloisuus, kiireettömyys ja avoimuus ohjaavat lapsia sosiaaliseen kanssakäymiseen rohkaistessaan omien kykyjen ja taitojen harjoittamiseen. Niiden käytössä ja vahvistumisessa kasvaa myös itseluottamus, josta versoo aito sosiaalisuus.

Lasten itseilmaisua tuetaan monin tavoin ja heitä rohkaistaan osallistumaan keskusteluun ryhmätilanteissa. Varhaisiässä sosiaalisten taitojen kehittymistä tukee myös mahdollisuus ilmentää mielikuvituksen voimaa luovassa leikissä yhdessä ikätovereiden kanssa.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Lapsia autetaan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestä ja toisista, omasta pukeutumisesta ja puhtaudesta, tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Koko steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja aikuisten antama esikuva tukevat arjen taitojen oppimista. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiluonnossa ja -liikenteessä. Huoltajien kanssa käsitellään tarvetta lasten arkielämän rytmisyyteen sekä ravinnon, levon ja liikunnan merkitystä lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten luottamusta ja myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. Siinä vallitseva kunnioittava ilmapiiri lasta kohtaan ja lapsen kokemus aikuisen antamasta turvasta vahvistavat lapsen perusluottamusta siihen, että maailma on hyvä.

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Viime vuosikymmeninä kotimaisen ja kansainvälisen aivotutkimuksen⁷² tärkeimpiä tuloksia on se, että lapset oppivat eri taitoja, kuten kävelemisen, puheen ja ajattelun, parhaiten oman aktiivisuuden kautta. Siihen kuuluvat yritys ja erehdys, vapaa leikki, jäljittelyä edistävät suorat kontaktit ja välitön vuorovaikutus lapsen sosiaalisen ympäristön kanssa, eri aistien aktiivinen käyttö, liikunta sekä ympäristön leikkivälineiden ja materiaalien laatu. Liittyessään näiden erilaisten aktiivisten taitojen kautta maailmaan lapsi oppii samalla sen monilukutaitoa.

Aivot, ja samalla lapsen monilukutaito, kehittyvät, kun lapsi aktiivisesti ja omaehtoisesti aistii, havaitsee, tutkii, löytää, kuuntelee, koskettaa, haistaa, maistaa, kokee myötätuntoa ja empatiaa, ajattelee, puhuu ja toimii. Kaikki omaehtoinen toiminta ja aktivoivat virikkeet vaikuttavat positiivisella tavalla lapsen aivojen kehitykseen sekä aivosolujen välisten yhteyksien syntymiseen ja muuttumiseen. Tästä syystä on erityisen tärkeää tukea pienen lapsen senso-motorista kehitystä.

⁷² Esimerkiksi Matti Bergström 1997; Gerald Hüther ja Christoph Quarch 2016; Minna Huutilainen 2019

Suomalaisen aivotutkija Minna Huotilaisen mukaan aivojen kehityksen kannalta on tärkeää, että pieni lapsi voi toteuttaa juuri liikkumisen tarvetta. Huotilainen korostaa, että kaikki älykkyys perustuu motoriseen älykkyyteen, jonka lapsi kehittää varhaisvuosinaan⁷³.

Kansainvälisen aivotutkimuksen mukaan leikki kuuluu olennaisesti aivojen kehitystä edistäviin tekijöihin. Saksalainen aivotutkija Gerald Hüther kutsuukin leikkiä ”aivojen lannoitteeksi ja lasten psyykkiseksi voimaravinnoksi”. Hänen mukaansa aivosolujen välisten yhteyksien valtava potentiaali voi vakiintua aivoissa ja lasten piilevät kyvyt voivat kehittyä mahdollisimman hyvin vain, jos heille on tarjottu tilaisuus leikkiä niin kauan kuin mahdollista.

Tärkeimpiä tekijöitä lasten kielelliselle ja käsitteelliselle kehitykselle ovat dialoginen vuorovaikutus sekä lapselle lukeminen ja siihen liittyvä keskustelu. Aivotutkija Minna Huotilainen painottaa sitä, että varhaisvuosina lapsen arjessa pitäisi kiinnittää erityistä huomiota asioihin, jotka auttavat häntä oppimaan omaa äidinkieltään, tulkitsemaan ihmisten eleitä ja ilmeitä ja harjoittelemaan vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa⁷⁴. Niiden lisäksi myös sosio-ekonomisilla tekijöillä on todettu olevan vaikutusta erityisesti lapsen sanavaraston kehittymiseen ja puhekeskuksen harjaantumiseen.

Mediapedagogiikan professori Paula Bleckmann on kehittänyt mediatäysi-ikäisyyteen johtavat kuusiaskeliset portaat, joilla eteneminen tapahtuu lapsen kehityksen tahdissa. Hän kutsuu alinta porrasta **sensomotoriseksi integraatioksi**, joka sisältää lapsen varhaisen, moniaistisen oppimistavan ja jossa lapsen aistihavainnot (sensoriikka) liittyvät hänen liikkeisiinsä (motoriikka). Toinen askelma merkitsee **kommunikaatiokykyjen kehittymistä**, joilla tarkoitetaan eleitä, ilmeitä, kieltä ja myöhemmin tapahtuvaa kirjoittamista. Niiden kehitys on olennaisesti tekemisissä lapsen kyvyn kanssa liittyä maailmaan ja toisiin ihmisiin. Kolmannella portaalla on kyse **tuotteliaisuudesta**, joka liittyy erityisesti mielikuvitukseen, luovaan leikkiin, taiteeseen, toimintaan ja lapsen harrastuksiin. Neljännellä askelmalla kehittyy **vastaanottokyky**, joka pitää sisällään tarkan katsomisen ja kuuntelemisen, havaitun ymmärtämisen, työstämisen ja pohtimisen sekä sen edelleen kehittämisen. Tämä askelma vastaa kapeasti ymmärrettyä mediakompetenssia, joka on Bleckmannin mukaan paljon sitä laajempi käsite. Viides askelma tarkoittaa **kriittistä arvostelukykyä**, ja kuudes porras eli **valintakyky** sisältyy elementtinä kaikkiin muihin askelmiin. Bleckmann korostaa painokkaasti sitä, että lapsen varhainen, stabiili juurtuminen todelliseen elämään ja maailmaan on paras perusta kestäväälle mediakasvatukselle. Samalla se muodostaa tärkeän resurssin mediariippuvuuden ehkäisemiselle yhdessä lapsen liiallista mediankulutusta rajoittavan toiminnan kanssa⁷⁵.

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa edistetään lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista kehittämällä juuri lapsen kykyä liittyä ja juurtua terveellä tavalla maailmaan sekä edistämällä erityisesti varhaislapsuudessa aivojen ja sensomotoriikan valmiuksia tietotekniikan myöhempää luovaa, vastuullista ja kriittistä käyttöä varten. Monilukutaidon kehittymistä ja tieto- ja viestintäteknologista osaamisperustaa luodaan siten lapsen kehityksen tahdissa ja ikäkausipedagogiikan mukaisella tavalla.

⁷³ Mannerheimin Lastensuojeluliitto, www.mll.fi/hyvinvointia digiajassa/pienen-lapsen-mediankäyttö

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Paula Bleckmann: Medienmündig statt mediensüchtig. Neue Impulse für eine nachhaltige Medienbildung. Erziehungskunst 4/2017, 16-21.

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Sen pohjana on laajatekstikäsitys, joka sisältää mm. kirjoitetun ja puhutun muodon ja erilaiset lukutaidot kuten esim. kuvanluku-, media- ja peruslukutaito ja numeerinen lukutaito. Näitä havainnoidaan retkillä lähiseuduille ja kaupungille, kirjastoissa, näyttelyissä ja museoissa. Steinerpäiväkodissa eivät lapset vielä käytä laitteita ehjän koulupolun periaatteen mukaisesti. Ne tulevat lasten suoraan käyttöön vasta koulussa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa lapsi on aktiivinen ja oma-aloitteinen toimija ja osallistuja. Pedagogiikan kehitysnäkemyksen mukaan ensimmäiset seitsemän ikävuotta ovat toiminnallisuuden kehittymisen ja tahdon kasvatuksen päävaihetta. Lapsen vitaalisuudesta, rytmisistä elintoiminnoista sekä mielihaluista kumpuavat virikkeet voivat jäsentyä terveellä tavalla sosiaaliseen ympäristöön, kun lapselle luodaan varhaiskasvatuksessa hyviä tapoja ja tottumuksia jäljittelyn ja esikuvien kautta.

Kouluikää lähestyessä lapsi alkaa harjoitella yhä enemmän tahdon omatoimista suuntaamista asettamalla toiminnalleen päämääriä, jolloin myös leikki kehittyy yhä pitkäkestoisemmaksi, suunnitelmallisemmaksi ja järjestyneemmäksi. Tällöin annetaan tilaa erityisesti omaehtoiselle leikille ja kannustetaan lasta oma-aloitteisuuteen ja aktiivisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa ja mielipiteittensä kuunteleminen sekä yhdessä toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Yhteisistä säännöistä keskustellaan arjen tilanteissa sopien niistä yhdessä. Varhaiskasvatuksen ilmapiirin tehtävänä on luoda kokemus keskinäisestä avunannosta, turvasta ja suojasta, jotka kuuluvat lapsen perusoikeuksiin.

3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, jonka perustana on pedagogiikan lapsilähtöisyys. Toimintakulttuurin ja siihen liittyvien toimintatapojen sekä oppimisympäristön kehittämistä ohjaavat ikäkausinäkemykset, lapsen yksilöllisen kehityksen huomioiminen sekä steinerpedagogisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellyt arvot, oppimiskäsitys ja tavoitteet. h

- arvot ja periaatteet
- steinerpedagogiset tavoitteet ja kriteerit
- oppimisympäristöt ja työtavat
- oppimiskäsitys ja ikäkausinäkemykset
- lapsen yksilöllisen kehityksen huomioiminen
- kollegiaalinen yhteistyö ja sen eri muodot
- vuorovaikutus ja ilmapiiri
- henkilöstön osaaminen, ammatillisuus ja kehittämisote
- horisontaaliset johtamisrakenteet ja -käytännöt
- toiminnan organisointi, suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi.

Steinerpedagoginen varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat kokonaisuuden, jonka läpäisevät yhteiset, toimintakulttuurissa esille tulevat painotukset. Niitä ovat muun muassa arvoperusta ja ihmiskäsitys, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja tekemällä oppiminen sekä kasvattajien kollegiaalinen yhteistyö pedagogisissa ja hallinnollisissa kysymyksissä. Tämä toimintakulttuuri ja siihen liittyvät työtavat tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Henkilöstön tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Ikäkausinäkemyksen mukaan alle kouluikäinen lapsi oppii pääasiassa jäljittelemällä. Jokainen varhaiskasvatuksen piirissä työskentelevä aikuinen on siten opettaja ja esikuva, joka ohjaa lasta omalla tavallaan toimia ja olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Steinerpedagogisen toimintakulttuurin keskeinen työmenetelmä on säännöllinen kollegiotyöskentely, joka tukee koko henkilöstön sitoutumista yhteiseen toimintakulttuuriin. Viikoittaisissa kollegiokokouksissa arvioidaan ja suunnitellaan toimintaa lapsihavainnoinnin ja -keskustelun pohjalta, seurataan ajankohtaista kasvatustilannetta sekä työstetään käytännön asioita ja pedagogisia kysymyksiä.

Pedagoginen johtaminen on steinerpedagogiikassa kollegiaalista, horisontaalista johtamista, jossa kollegion jäsenet tutkivat samalla yhteisönsä kehitysteemoja ja seuraavia kehitysaskelaita. Horisontaalisen johtamisperiaatteen pohjalta kollegio on parhaimmillaan toisiaan arvostava vertaisryhmä, joka antaa ideoita, inspiroi ja haastaa toinen toisiaan. Sen olennaisia työvälineitä

ovat keskinäinen dialogi, inspiroiminen, yhteiset oivallukset, keskinäisten kokemusten jakaminen ja niistä oppiminen, itsensä johtaminen, innostus ja keskinäinen rohkaisu⁷⁶.

Muita steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen jatkuvan kehittämisen kannalta tärkeitä yhteistyöfoorumeita ovat Steinerkasvatuksen liiton varhaiskasvatusjaoston kokoukset, vuotuiset kotimaiset ja kansainväliset koulutustilaisuudet sekä muun varhaiskasvatuksen parissa tapahtuva paikallinen yhteistyö. Kolme-neljä kertaa vuodessa kokoontuvaan varhaiskasvatusjaoston kokoukseen kutsutaan edustaja Suomen jokaisesta steinerpäiväkodista. Lisäksi steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen kehittämisen yhteistyötahoja ovat sen järjestäjä, esiopetus, perusopetus ja oppilashuolto. Ensisijaisia yhteistyökumppaneita ovat lasten huoltajat.

Taivonkaaren varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva ja oivaltava yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Lapsen innostusta, aktiivisuutta ja aloitteellisuutta tuetaan. Oppiminen on yhdessä toimimista ja tekemällä oppimista. Tavoitteena on luoda ilmapiiri, joka rohkaisee iloiseen, ennakkoluulottomaan tutkimiseen ja kokeiluun ja jossa jokainen voi olla mukana ja esittää näkemyksiään ilman epäonnistumisen pelkoa. Erilaiset tapahtumat, juhlat ja retket värittävät vuodenkiertoa.

Henkilöstöä kannustetaan yksilölliseen aloitteellisuuteen, jolloin onnistuminen yhteisön jäsenenä edellyttää kasvattajalta kykyä lasten, kollegoiden ja huoltajien aitoon ja läsnäolevaan kohtaamiseen. Parhaimmillaan yksilön ja yhteisön elämänkaaret kohtaavat ja luovat hyvinvointia ja tekemisen iloa. Henkilöstöä kannustetaan siten yksilöllisiin oivalluksiin pedagogisessa työssä, itsearviointiin ja itsekasvatukseen, tiedon ja osaamisen keskinäiseen jakamiseen ja samalla jatkuvaan ammatilliseen kehittymiseen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Taivonkaaren toimintakulttuurin keskiössä on leikki. Lapsi ja leikki ovat erottamattomat. Lapsi liittyy maailmaan ja työstää kokemuksiaan leikkimällä. Hän ei leiki oppiakseen, mutta leikki on täysipainoista ja omaehtoista oppimista. Leikin peruslaatuja ovat ilo ja vapaus. Leikki ei ole lapselle ajankulua vaan ajan täyttymistä⁷⁷.

Vapaa, omaehtoinen leikki kuuluu jokaiseen toimintapäivään. Leikkitaitojen kehittyminen ja leikkiin sitoutuminen tarvitsevat riittävästi yhtäjaksoista aikaa ja leikkirauhaa. Taivonkaaren päivärytmissä on säännöllinen aika sisätiloissa ja ulkona tapahtuvalle vapaalle leikille. Lapset valitsevat vapaaseen, luovaan leikkiin tarvittavat välineet, kertovat itse sen tarinan ja ohjaavat itse omaa leikkiään. He ovat motivoituneita ja aloitteellisia⁷⁸.

Tutkimusten myötä leikin perustava merkitys lapsen kehitykselle on käynyt yhä ilmeisemmäksi. Leikkiminen kehittää niin kieltä kuin ajattelua, jolloin sitä voidaan pitää älyllisen kehityksen välttämättömänä edellytyksenä. Luovuus ja ongelmanratkaisukyky, sosiaalis-emotionaaliset taidot ja omien tunteiden säätely kehittyvät leikissä⁷⁹. Leikistä huolen pitäminen vaikuttaa myös

⁷⁶ Ks. www.het-imo.net, jossa käsitellään nimenomaan horisontaalisen johtamisen lähtökohtia ja keskeisiä piirteitä.

⁷⁷ Hahn 1981, 31

⁷⁸ Almon 2016, 24-27

⁷⁹ Kalliala 2011, 14-15

myönteisten sosiaalisten suhteiden syntyymiseen. Leikissä lapset oppivat tuntemaan myös itseään ja ympäröivää maailmaa.

Vapaan leikin rinnalla leikkikulttuuriin kuuluvat erilaiset rooli- ja sääntöleikit, pihaleikit ja muut ohjatut leikit, laulu- ja piirileikit sekä nukketeatteri (syliteatteri, pöytä- ja käsinuket sekä marionetit).

Taivonkaaren toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön kollegiaalinen yhteistyö sekä avoin, luottamuksellinen vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä, mikä kannustaa lapsia jäljittelyn kautta hyvään vuorovaikutukseen sekä toimintaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyysuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen lapsilähtöisyys ja toiminnalliset menetelmät soveltuvat lähtökohtaisesti inklusiiviseen toimintakulttuuriin, johon kuuluvat keskeisesti osallisuus, yhdenvertaisuus⁸⁰ ja tasa-arvo kaikessa toiminnassa. Sen perustana on lapsen yksilöllinen, sensitiivinen kohtaaminen.

Tukea tarvitsevaa lasta auttaa kiireetön, kodinomainen ympäristö sekä säännöllinen päivä-,viikko- ja vuodenaikarytmi. Lähtökohtana on, että jokaiselle lapselle turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki, hänet kohdataan ja hänen tarpeisiinsa vastataan niin yksilönä kuin ryhmän tasavertaisena jäsenenä. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusiiviseen suuntaan muun muassa varhaiserityisopettajan ja täydennyskoulutuksen avulla sekä yhteistyössä steinerkoulun kanssa.

Steinerpedagogiikassa on kehitetty lapsihavainnointimenetelmiä, jotka auttavat kasvattajaa havaitsemaan ja löytämään kunkin lapsen yksilölliset ja erityiset tarpeet, luomaan ymmärrystä lasta kohtaan sekä tukemaan hänen yksilöllistä kehitystään.

Yksilöllisen tuen rinnalla toimintakulttuurissa painottuu lapsen ohjaaminen yhteisölliseen toimintaan, jolloin yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸¹. Lapsia rohkaistaan keskinäiseen vuorovaikutukseen, kiinnostukseen ja toisten huomioon ottamiseen.

Ryhmän aikuisten tapa toimia yhdessä on lapselle esikuva. Avoin, hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri, jossa jokainen voi kokea tulevansa kuulluksi ja nähdyksi ja jossa jokaisen yksilöllisyyttä kunnioitetaan, on tärkein yhteisöllisyyteen ohjaaja.

Toiminnassa näkyy se kulttuurinen monimuotoisuus, erilaiset kielet, uskonnot ja katsomukset, jotka ovat edustettuina lapsiryhmässä. Steinerpedagoginen varhaiskasvatus on myös sukupuolisensitiivistä, jolloin lapsia rohkaistaan tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. On tärkeää tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttua niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti.

⁸⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁸¹ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana.. Pedagogiikan toiminnallisuus ja taiteellisen ilmaisun painottuminen edesauttavat sitä, että kulttuurinen moninaisuus on helppoa integroida varhaiskasvatuksen arkeen. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatus huomioi kulttuuriset ja maantieteelliset eroavaisuudet ja ominaispiirteet. Tiivis yhteistyö lasten huoltajien kanssa edesauttaa lasten erilaisten kulttuuristen, katsomuksellisten ja uskonnollisten näkemysten tuntemusta, arvostamista ja huomioimista arjen keskellä sekä tukee kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Erityisesti taiteellisen toiminnan piirissä, kuten lauluissa, loruissa, leikeissä, saduissa ja tarinoissa sekä erilaisissa juhlissa, on mahdollista tutustuttaa lapset vaivattomasti eri kulttuureihin ja kieliin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Taivonkaaren toimintakulttuuri tukee avointa ja luottamuksellista vuorovaikutusta lasten, henkilöstön ja huoltajien kesken. Toiminnassa painotetaan keskinäistä kunnioitusta, huolenpitoa ja välittämisen asennetta. Siinä arvostetaan ja edistetään terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja.

Päiväkodeissa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona ja vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten terveyttä ja hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana myös rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa, joka on pääsääntöisesti luomuruokaa.

Taivonkaareissa huolehditaan lapsen oikeudesta lapsuuteen, johon kuuluu kokemus elämän kiireettömyydestä. Steinerpedagogiikalle olennainen päivä-, viikko- ja vuosirytmistö edistää lasten hyvinvointia sekä tuo ennustettavuutta ja turvallisuutta lapsen elämään. Turvallisen arjen perustana on turvallinen aikuinen.

Taivonkaareissa pyritään huolehtimaan koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸². Lapsilla on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Steinerpedagogiikan piirissä ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Vuosittain käsitellään sille varatussa vanhempainillassa kiusaamista eli mitä se on ja miten siihen puututaan. Kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma on liitteenä Vasu-mapissa vanhempien saatavilla.

Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa, jolla on merkittävä kiusaamista ennalta ehkäisevä vaikutus. Myös lapsia ja henkilöstöä koskevat erilaiset ergonomiset ratkaisut ja monipuolinen huolenpito ympäristön turvallisuudesta lisäävät turvallisuutta.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan eri tavoin ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävästä kehityksestä ja elämäntavan välttämättömyys. Puutarhanhoito, eläimistä

⁸² Varhaiskasvatuslaki 10 §

huolehtiminen sekä ekologisen ruokakulttuurin edistäminen ovat eräitä hedelmällisiä tapoja tuoda kestävä kehitys ja elämäntapaa lapsille konkreettiseksi ja läheiseksi.

Taivonkaari on mukana Vihreä Lippu-toiminnassa.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Taivonkaaren oppimisympäristöön kuuluvat *yhteisön aikuiset, lapset sekä heidän keskinäiset suhteensa, varhaiskasvatuksen tilat ja välineet sekä toimintakulttuuri*. Taivonkaari toimii yhteisönä Hiidenkiukaan asumisoikeusyhteisössä ja tekee sen kanssa monenlaista yhteistyötä.

Steinerpedagogisen oppimiskäsityksen mukaan varhaisikäisen lapsen tärkein oppimisympäristö on *kasvattaja*. Kasvattajien keskinäissuhteista ja toimintatavoista syntyy vallitseva ilmapiiri, jolla on suuri merkitys lasten oppimiselle. Tavoitteena on luoda myönteinen, kiireetön ja turvallinen oppimisympäristö, joka tukee terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Myös asetetut rajat ja yhdessä opitut käytännöt tuovat turvaa ja ennakoitavuutta lapsen elämään.

Taivonkaaren varhaiskasvatus järjestetään kolmessa *ikärakenteeltaan yhdistetyssä pienryhmässä*. Ryhmien kokoonpano voi vaihdella joustavasti toimintojen mukaan. Esikouluikäinen on pienemmille lapsille tärkeä esikuva ja hänen taitonsa sekä pienempien auttaminen ja ihailu vahvistavat esikoululaisen itsetuntoa. Ikäryhmät toimivat tarvittaessa myös erillään.

Varhaiskasvatusyhteisöön kuuluvat läheisesti ja merkittävästi myös *lasten huoltajat ja sisarukset*, jotka ovat tervetulleita vuodenaikajuhliin. Myös lasten isovanhempien vierailut tai vierailut vanhusten palvelutaloon tai lähiympäristön lastenkulttuuritilaisuuksiin vahvistavat lasten myönteistä jäsentymistä sosiaaliseen ympäristöön.

Lapsen tahdon ja aloitekyvyn tervettä kehitystä tukee varhaiskasvatuksen *toiminnallisuus ja lasten aktiivisuuden tukeminen* mutta myös jäsentynyt *kodinomainen ympäristö ja sen mielekkäät elämänyhteydet*. Arkisten puuhien, kuten päiväkodin ja ympäristön hoitamisen, kokeminen antaa perusturvaa ja mallia ihmisenä olemisesta. Esimerkiksi päiväkodin keittiö voi olla lapsille monipuolinen oppimisympäristö.

Toimitilat joustavat ja muuntuvat tarpeen mukaan. Niiden suunnittelussa huolehditaan siitä, että ne edistävät lasten aktiivisuuden ohella vuorovaikutusta ja tarjoavat mahdollisuuden omaan rauhaan. Lapset luovat tilaa tarkoituksenmukaiseksi leikin ja muun toiminnan tarpeiden mukaan muun muassa leikkilaineiden ja kankaiden avulla. *Leikkivälineet* ovat vapaasti lasten saatavilla. Lelut on valmistettu luonnonmateriaaleista, ja ne ovat muodoltaan pelkistettyjä ja viimeistelemättömiä, jolloin lapsen täytyy itse täydentää niitä mielikuvituksellaan. Tämä vahvistaa mielikuvitusta ja edistää siten aivojen kehitystä⁸³.

Alle kouluikäiselle lapselle on ominaista suuri aistiherkkyys, joka liittyy aisti-hermojärjestelmän kehityksen painottumiseen tuona ikäkautena. Kaikki aistimukset rakentavat kehoa;

⁸³ Steiner 1983, 14

kuuloaistimukset kuuloelintä ja väri- ja valoistimukset näköaistia. Lapsi ei kykene vielä tekemään valintoja. Kasvattajan tehtävänä on *huolehtia aistiympäristön laadusta* niin, että se antaa virikkeitä lapsen terveelle kehitykselle. Varhaiskasvatuksessa vältetään voimakkaita aistiärsyksiä. Lapsi iloitsee heleistä ja puhtaista väreistä, kuulon kehitykselle tärkeää on luonnollinen ihmisääni. Kasvattajan laulu ja hyräily, musisointi yksinkertaisilla akustisilla soittimilla, luonnonäänten vivahteikkuus sekä hiljaisuus vaalivat kuuloaistin herkkyyttä. Kuuntelukykyä tuetaan erilaisilla kuunteluleikeillä.

Steinerin mukaan ihmisen *aistijärjestelmän kehitys* etenee lapsen eri kehitysvaiheiden mukaisesti. Varhaiskehityksen aikana on tärkeää huolehtia niiden aistien kehittymisestä, jotka edesauttavat lapsen tervettä fyysistä kehitystä ja juurtumista maailmaan ja ovat perusta muiden aistien kehittymiselle ja myöhemmälle oppimiselle.

Päivärytmistä ja kasvu ympäristön ilmapiiristä huolehtiminen välittää lapselle perusluottamusta elämään ja tukee elämänaistin tervettä kehitystä⁸⁴. Liike- ja tasapainoaistin kehitystä edesauttaa mahdollisuus leikkiä vapaasti, keinua, kiipeillä, hyppiä ja tasapainoilla. Kosketusaistin kehitystä tuetaan esimerkiksi leikkivälineiden ja kalusteiden luonnonmateriaalien avulla, jolloin esimerkiksi puu, villa, vesi ja hiekka luovat rikkaita aistikokemuksia.

Luontoympäristö on ihanteellinen oppimisympäristö, joka tukee omatoimisuutta, vastaa lasten liikunnan tarpeeseen, tasapainottaa ja antaa mahdollisuuden aistien monipuoliseen kehittämiseen sekä luonnon kokemiseen ja tutkimiseen. Säännölliset retket, sisätilojen vuodenaika- ja luontopöydät sekä pihapiirin kasvimaata ja eläinten elämän seuraaminen kehittävät lapsen luonnon havainnointia ja tuntemusta sekä vahvistavat keskittymiskykyä. Hoitaessaan luontoa ja ympäristöä aikuinen voi olla lapsen esikuva, joka opettaa lasta kunnioittamaan omaa ympäristöä ja huolehtimaan sen kauneudesta ja hyvästä järjestyksestä. Esteettisten kokemusten harmonisuus vahvistaa myös lapsen empatian kykyä⁸⁵. Oulussa on laadittu Sivistysohjelma 2026, jossa yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi on asetettu ”Puoli päivää pihalla”. Tätä Taivonkaassa toteutetaan säätiloista huolimatta.

Varhaispedagogiikan keskeisiä asioita steinerpedagogiikassa on *rytmistä huolehtiminen*. Sen säännöllisyys tukee lapsen tervettä kehitystä muun muassa lisäämällä vastustuskykyä ja tukemalla kehon palautumista ja uudistumista. Se jäsentää aikaa ikäkautta vastaavalla tavalla. Vuodenaikajuhlat kantavat ja rytmittävät varhaiskasvatuksen arkea. Viikonpäivillä on omat toistuvat teemansa, esimerkiksi maalaaminen, eurytmia, leipominen, retki ja kädentyöt. Päivärytmissä vuorottelevat aikuisen ohjaamat tuokiot ja vapaa leikki. Rytmisyys antaa elämänvarmuutta ja turvallisuutta sekä luo selkeyttä ja ennustettavuutta lapsen elämään muodostaen tahdon kasvatuksen erään peruspilarin.

Taidekasvatus on keskeinen osa steinerpedagogista oppimisympäristöä ja toimintakulttuuria. Päivittäin lauletaan ja soitetaan, loruillaan ja kerrotaan satu, elävöitetään sitä leikin avulla ja esitetään usein viikon päätteeksi nukketeatterina, piirretään, muovailaan, maalataan ja luodaan luonnonmateriaaleista. Tässä toiminnassa tärkeintä on lapsen kokema ilo ja itse tekeminen. Taidekasvatuksen avulla tuetaan rytmistä aluetta, tunne-elämän kehitystä ja vahvistetaan lapsen kykyä liittyä maailmaan.

⁸⁴ Rawson & Richter 2006, 101

Päiväkodin sisä- ja ulkotilojen, piha-alueen ja lähiympäristön tarjoamien oppimisympäristöjen lisäksi tehdään yhteistyötä Oulun muiden toimijoiden kanssa. Vierailut kirjastoon, museoihin, teatteriin, Valveelle ja kulttuurikohteisiin rikastavat lasten kokemusmaailmaa. Lisäksi on käyty esim. Ponipihalla ja Kiipeilykeskuksessa myös osana vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Steinerpedagogiikassa edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua koko kentän suunnitelmallisella yhteistyöllä. Oulun steinerkoulu on Taivonkaaren esiopetuksen järjestäjä ja yhteistyötä kehitetään sekä oppilashuollon että pedagogiikan saralla. Tavoitteena on, että varhaiskasvatus muodostaa esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevan johdonmukaisen jatkumon.

Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan Steinerkasvatuksen liiton piirissä järjestettävissä yhteistyöseminaareissa, vuosittaisissa opettajapäivissä ja muissa koulutuksissa sekä paikallisen tason yhteistyössä esiopetuksen järjestäjän kanssa. Kaikki päiväkodit osallistuvat opetussuunnitelmien kehittämiseen.

Taivonkaari osallistuu myös Oulun paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman kehittämiseen ja arviointiin ja päivähoidon keskisen alueen verkostotyöhön.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁸⁶. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteina ovat luottamuksen rakentaminen, tasavertainen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Ennen päivähoiton aloittamista perhe käy tutustumassa päiväkotiin, sen toiminta-ajatukseseen, arvoihin, tavoitteisiin ja menetelmiin. Taivonkaarella on myös kirjallinen perehdytysopas, ”Vanhempien oma kirja”, johon huoltajien toivotaan tutustuvan ennen kuin päättävät päiväkotipaikan vastaanottamisesta.

Alkukeskustelussa kartoitetaan perheiden tarpeet ja toiveet sekä luodaan perustaa yhteiselle toiminta- ja keskustelukulttuurille. Tällöin kuullaan myös huoltajien kokemukset lapsen aiemmasta kasvuympäristöstä, kehityksestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁸⁷.

Säännöllisissä vanhempainilloissa käsitellään lapsen kehitystä, kasvatuksen ja opetuksen tavoitteita ja menetelmiä sekä sisältöjä yleisellä tasolla. Kasvattaja voi myös vierailla lapsen kotona tutustuakseen lapseen kotiympäristössä. Ennen toimintavuoden päättymistä järjestetään yhteinen keskustelu huoltajien kanssa, jossa tarkastellaan yhteisesti lapsen kulunutta vuotta ja lapsen kehitystä.

Taivonkaareissa on syksyisin ja keväisin kaksi koko päiväkodin vanhempainiltaa ja niiden välissä ainakin yksi pienryhmän oma ilta. Vanhempien toiveet otetaan huomioon illan keskusteluiden aiheissa.

⁸⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁸⁷ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Vanhempainillat sekä yhteisesti järjestetyt tapahtumat ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia huoltajien keskinäiselle kanssakäymiselle ja verkostoitumiselle. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyön pääpaino on henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa, mutta siinä hyödynnetään myös eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa.

Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon toiminnan toteuttamisessa ja lapsen kasvatussuunnitelman laatimisessa varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin mukaisesti. Yhteistyön merkitys korostuu suunniteltaessa ja toteutettaessa erityisiä tukitoimia lapsen kasvua ja kehitystä varten. Huoltajien tietoja, taitoja ja asiantuntemusta eri aloilla voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen toteuttamisessa.

Monialainen yhteistyö

Henkilöstö tekee monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Tässä monialaisessa yhteistyössä esimerkiksi varhaiserityisopettajan, neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun ja muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa arvioidaan lasten selviytymistä ja hyvinvointia, kasvua ja oppimista sekä mahdollista tuen tarvetta sekä kehitetään yhteisiä tukitoimia⁸⁸. Henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään lasten oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Taivonkaari kuuluu Oulun keskisen alueen verkostoon, jonka suunnittelu-, kehittämis- ja arviointityöhön osallistutaan aktiivisesti.

⁸⁸ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

4. VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Steinerpedagogista varhaiskasvatustoimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten terveyttä, hyvinvointia, oppimista ja laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Steinerpedagoginen varhaiskasvatustoiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3) ja työtavat (luku 4.3). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua.

Taivonkaaren varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Oulussa tehdään lasten vasujen pohjalta ryhmävasut henkilöstön työvälineeksi. Ryhmävasuja täydennetään toimintavuoden edetessä jatkuvasti. Ryhmävasuja ei arkistoida, vaan ne hävitetään vuoden lopuksi. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta ja perusopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta tehdään Oulussa vuosittain yksikön oma toimintasuunnitelma, johon valitaan kunakin toimintavuonna painotettavia alueita. Toimintasuunnitelma tehdään Oulun laatimalle pohjalle

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa ja kokemuksia lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa jatkuvasti lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1).

Lapsen syvemmän ymmärtämisen välineeksi on kehitetty lapsihavainnointimenetelmä, lapsikeskustelu, jota henkilöstö käyttää kokouksissaan tavoitteenaan eläytyä lapseen ja asettua hänen asemaansa. Se tarkoittaa sisäistä tietä, jossa kasvattaja etenee lapsen ulkoisen hahmon, liikkeiden, puheen, käyttäytymisen ja vahvuuksien kuvaamisesta kohti lapsen yksilöllisyyden näkemistä.

Samalla kyse on kasvattajan kehitystapahtumasta, jossa hän vahvistaa huomio- ja kuvaamiskykyään, kehittää empatiataitojaan ja edistää henkilöstön kollegiaalista yhteistyötä pyrkiessään kohti lapsen aitoa ymmärtämistä ja näkemistä.

Aikuisten ryhmäsensitiivisyys on tutkitusti yhteydessä lasten ryhmässä kokemaan emotionaaliseen turvallisuuteen, jolloin se merkitsee juuri taitoa havaita lapsiryhmän ja yksittäisten lasten sisäinen tila sekä tukea sen säätelyä⁸⁹.

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Tällöin ensisijainen tavoite on lapsen terveen kasvun ja yksilöllisen kehityksen edistäminen. Työtavoilla tuetaan laaja-alaisen osaamisen, lasten aktiivisuuden, aloitteellisuuden ja luovuuden kehittymistä sekä vahvistetaan sosiaalisia taitoja. Toiminnassa on tärkeää sen rytmisyys, viikonpäivien, viikkojen ja vuoden tapahtumien turvallinen ja ennakoitava toistuminen, jota pienet yllätykset värittävät.

Leikki kaikissa muodoissaan, erityisesti vapaa omaehtoinen leikki, on keskeisellä sijalla varhaiskasvatustoiminnassa. Vapaa leikki ja taiteellinen työskentely kehittävät luovuutta ja mielikuvitusta. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat sekä monipuolinen liikunta rakentavat perustaa oppimiselle. Toiminta on aktiivista tekemistä. Asioiden liian tarkkaa ja tieteellistä selittämistä vältetään ja tilaa annetaan lapsen omille oivalluksille ja omalle mielikuvitukselle.

Kun kasvattaja tekee arjen töitä ja hoitaa ympäristöä, tekemisen konkreettisuus ja tarkoituksenmukaisuus, jolla eri toiminnot seuraavat toisiaan, puhuttelevat lasta. Onnistumisen kokemus ja kannustava palaute tukevat myönteisen itsetunnon kehittymistä. Työtapoja kehitetään henkilöstön itsearviointiin, lasten ikäkausitarpeiden sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Lapsen leikki kehittyy ja muuttuu koko ensimmäisen seitsenvuotiskauden ajan. Pikkulapsen leikki on yhä kiinteästi sidoksissa hänen ympäristöönsä, sen havainnointiin ja siinä vallitsevien mahdollisuuksien kokeilemiseen. Vauvaikäinen lapsi leikkii aluksi käsillään ja jaloillaan, ja liikuntakyvyn kehittymisen myötä leikki laajenee kaikkeen siihen, mikä on lapsen näkökentässä. Hän oppii tuntemaan tilan ja sen myötä maailman erilaisia lainalaisuuksia ja laadullisuuksia. Leikissä tapahtuu syvällekäyvä muutos 4-5-vuotiailla lapsen luovan mielikuvituksen alkaessa ohjata yhä enemmän leikitapahtumaa. Lapsen leikki saa silloin uutta intensiteettiä ja kestoja leikin virratessa lapsen luovista voimista täynnä syntymisen ja kasvun iloa.

Leikki leikin itsensä vuoksi muuttuu vasta esikouluiässä, jolloin lapsi ei enää leiki luovien mielikuvitusvoimiensa virrassa, vaan leikki saa yhä enemmän päämäärää, kestoja ja

⁸⁹ Ks. Suvi Kuttumäki: Ryhmäsensitiivisyys varhaiskasvatuksen keskiön. www.tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com

suunnitelmallisuutta. Sitä luonnehtivat roolit ja säännöt, jotka syntyvät lapsen kyvystä suunnata aktiivisesti tahtoaan omilla mielikuvillaan⁹⁰.

Leikki on steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen tärkein toimintatapa, jolloin siinä vastataan aktiivisesti leikissä tapahtuviin muutoksiin ja eri ikävaiheiden kehitystarpeisiin. Yleisiä leikin syntymisen ja kehittymisen ehtoja ovat kasvattajan myönteinen ja kannustava asenne leikkiä kohtaan sekä hänen fyysinen ja psyykinen läsnäolonsa lapsiryhmässä, riittävä leikkiaika ja leikkirauha, toiminnan vaihteleva ja elävä rytmisyys sekä lapsen monipuoliset jäljittelymahdollisuudet. Niiden kautta lapsi voi saada erilaisia, rikkaita vaikutelmia ja kokemuksia aikuisten käytännön työstä ja toiminnasta.

Viimeistelemättömät, mielikuvitusta inspiroivat ja hyviä aistikokemuksia välittävät leikkimateriaalit ja lelut sekä päiväkodin viihtyisä, leikin mukaan joustava ympäristö ovat myös tärkeitä edellytyksiä lasten leikille. Satujen ja tarinoiden välittämät hyvät sisäiset kuvat inspiroivat lasten mielikuvitusta ja sen ohjaamaa fantasialeikkiä.

Kasvattajien tehtävänä on luoda leikille suoja ja suotuisa ilmapiiri, ohjata leikkiä tarvittaessa sopivalla tavalla ja huolehtia kaikkien lasten osallisuudesta leikin maailmaan. Tällöin tarvitaan kasvattajien ammattitaitoa ja herkkyyttä havaita lasten omien leikkialoitteita, leikin esivaiheita ja jälkinäytöksiä ja kykyä mahdollistaa niitä.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat steinerpedagogisen varhaiskasvatustoiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹¹ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Eheytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja

⁹⁰ Lievegoed 1979, 45-51

⁹¹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

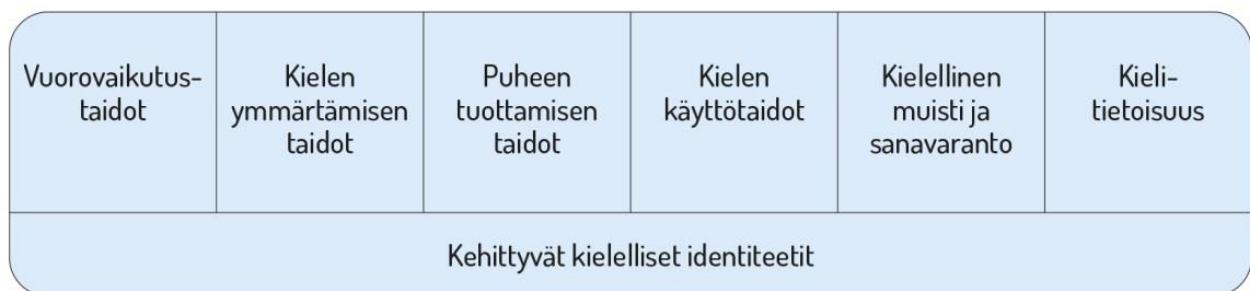
lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen ja valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Kielen taitojen ja valmiuksien oppimisessa tärkeintä on aikuisten antama kielellinen esikuva. Lapsi omaksuu kielen lisäksi myös aikuisen tavan käyttää sanoja ja artikuloita, aina eleitä ja ilmeitä myöten. Sen vuoksi kasvattajan on tärkeää kiinnittää huomiota ilmaisunsa kehittämiseen selkeäksi ja vivahteikkaaksi. Steinerpedagogisessa varhaiskasvattajakoulutuksessa harjoitetaan puheilmaisuutta koko koulutuksen ajan ja erityisesti varhaiskasvatuksessa siitä huolehtiminen tulee olla kasvattajan omaan jatkuvaan harjoitteluun olennaisesti kuuluva asia.

Sadut, tarinat, laulut, lorut, sormileikit ja muut leikit ovat tärkeitä kielen ja koko rytmis-musikaalisen kehityksen kannalta. Ne kehittävät lapsen kielen tajua ja sanavarastoa. Lapsiryhmän ikävaiheelle sopiva satu kerrotaan päivittäin. Siinä ei näytetä valmiita kuvia, jotta lapsi voi itse muodostaa mielikuvituskuvia vapaasti mielessään. Samaa satua voidaan kertoa myös useamman kerran niin, että lapsi ehtii ”sulattaa” ja työstää sen omakseen. Sitä tukee myös sadun esittäminen nukketeatterina, usein juhlan kohokohtana tai viikon päätteeksi yksinkertaisin ja viitteellisin pöytä- tai käsi- tai marionettinukein. Nukketeatteri auttaa muun muassa kielen hahmottamista ja toimii myös terapeuttisena tukena lapsille, joilla on kuuntelemis- ja keskittymisvaikeuksia. Muihin kuin omaan äidinkieleen tutustutaan laulujen, lorujen ja leikkien avulla, mikä vahvistaa lapsen **kielitietoisuuden** kehitystä.

Eurytmia on harmonisin liikkein ilmaistua puhetta, jota ohjaa koulutettu eurytmian opettaja. Sen tavoitteena on ilmaista puhetta, sen rytmiä ja äänneitä tai musiikkia koko keholla tehtävin liikkein. Varhaiskasvatuksessa lapset seuraavat ryhmässä eurytmistin tekemiä liikkeitä jäljitellen runojen, lorujen ja satujen tai musiikin tapahtumia. Oulussa ei tällä hetkellä ole mahdollista toteuttaa säännöllistä eurytmiaa erillisenä, mutta sen elementtejä pyritään ottamaan mukaan aamupiiriin ja muihin laulu- ja loruhetkiin.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittämisessä on tärkeää, että lapsi omaksuu vähitellen vuorovaikutuksen perustaidot. Niihin kuuluvat keskittyminen kuuntelemaan puhetta, kyky esittää kysymyksiä kuulemastaan ja kysymyksiin vastaaminen, puhuminen vuorotellen sekä toimiminen annettujen

ohjeiden mukaisesti. On tärkeää, että henkilöstö on sensitiivistä ja reagoi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoidaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa, jolloin erityisesti erilaiset leikki-tilanteet kehittävät lasten vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja monipuolisesti. Kuuntelukykyä ja vuorottelua voidaan opetella myös musiikin ja lorujen sekä erilaisten leikkien avulla.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa, vivahteikasta ja tarkkaa kieltä. Lisäksi laulut, lorut ja riimit kehittävät lasten rytmitajua ja kykyä erotella ääniteitä toisistaan. Rytmittäjän kehittyminen on tärkeää myös kielenkehityksen kannalta, sillä lapsi oppii siten hahmottamaan esimerkiksi sanojen tavurakenteen.

On tärkeää, että steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen henkilöstö tuntee hyvin lapsen **kielellisen kehityksen ja puheen tuottamistaitojen** vaiheet refleksinomaisesta ja mielihyvähajaisesta ääntelystä jökelteluun, mitä seuraavat eri vaiheet esinepuheesta eli substantiiveista kohti verbien, aikakäsitteiden ja adjektiivien kehitystä. Puheen edistyminen on suuresti riippuvainen siitä, osallistuuko aikuinen ajatuksella lapsen non-verbaalisiin ja verbaalisiin aloitteisiin ja toimintayrityksiin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** opetellaan ja vahvistetaan kasvattajien esimerkin avulla eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu heidän **kielellisen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajetessa. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä, kuten myös kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta. Lähiympäristön eri kielten havainnointi ja kokeminen tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**.

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan ja luetaan satuja ja tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan.

Ilmaisun monet muodot

Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön,

taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Taivonkaassa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa **musiikillisen ilmaisun** avulla tuetaan lapsen luontaista musikaalisuutta, jolle ovat ominaisia musiikin ja liikkeen yhteenkuuluvuus, ilo ja spontaanisuus. Musikaalisuuden kehittämisen lähtökohdaksi on lapsen *kuuntelukyvyn* vaaliminen, jota vahvistetaan erilaisilla kuuntelu-, liikunta- ja rytmileikeillä sekä kokemuksilla kielen musikaalisuudesta. Musiikki liittyy päivittäiseen toimintaan, niin arkeen kuin juhlaan, ja se rytmittää osaltaan vuoden kiertokulkua.

Laulu kantaa arjen käytäntöjä; esimerkiksi aamupiiriin, arjen puuhiin (muun muassa työlaulut), retkille, ruokailuun, lepoaikaan, pukeutumistilanteisiin tai loppupiiriin liittyvät omat laulunsa. Rytmien toisto vahvistaa lasta, tuo iloa ja turvallisuutta. Laulu kutsuu piirileikkiin ja luo tunnelmaa juhlaan. On tärkeää, että lapsi juurtuu musiikin avulla omaan kulttuuriperintöönsä ja saa rikkaita laadullisia elämyksiä eri vuodenaikojen taiteellisesta elävöittämisestä. Musiikin avulla lapsi oppii luontevasti ja kokemuksellisesti tuntemaan myös muiden maiden kulttuureja.

Laulun harjoittelu aloitetaan yksinkertaisilla, yksi- tai kaksisävelisillä lauluilla, jotka luovat perustan lasten kuuntelu- ja laulukyvyn kehittymiselle. Melodiat monipuolistuvat ja rikastuvat lapsen kehityksen myötä, ja niiden oppiminen on mahdollista lapsen jäljittelykyvyn avulla.

Laulamisessa käytetään myös kvinttitunnelmaa, jonka suojaava ja harmoninen luonne perustuu pentatoniseen asteikkoon. Sen ilmavuus, keveys ja liikkuvuus ilmentävät lapsen omaa laatua aina 9. ikävuoteen saakka. Lasten on siksi helppo liittyä lauluun ja improvisoida myös itse. Lisäksi lauletaan myös lapsille sopivia kansanlauluja ja lastenlauluja, joiden laulamiseksi käytetään paljon sekä toistoa että muuntelua ja yhdistetään siihen myös lapselle luontainen liike ja leikki. Piirileikit antavat kokemuksen yhteenkuuluvuudesta ja sosiaalisuuden asteittaisesta kehittymisestä.

Soittaminen liittyy läheisesti lauluun. Soittimina käytetään korkealaatuisia, kaunisäänisiä ja yksinkertaisia soittimia: pentatonista lyyraa ja huilua, kannelta sekä erilaisia rytmisoittimia. Pentatonisen asteikon käyttö mahdollistaa kauniin melodian syntymisen ilman riitasointuja, mikä rohkaisee lapsia musisoimaan yhdessä.

Luonnosta löytyvät ”soittimet”, kuten kivet, simpukat ja puunpalaset, innostavat lapsia improvisointiin. Sen tuottama ilo yhdistää ja vahvistaa sosiaalisuutta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on edistää lasten luovuutta sekä tukea ja rohkaista omaa ilmaisua maalaamisen, piirtämisen, muovailun ja erilaisten kädentöiden avulla. *Maalaamisessa* lapset tutustuvat värien laatuihin akvarelliväreillä märkää märälle-tekniikan avulla. Menetelmä antaa mahdollisuuden kokea eri värien laatuja ja tunnelmia. Maalaaminen on leikkiä ja iloisia löytöjä elävien ja muuntuvien värien kanssa, ei kuvan tekemistä. Päivittäin tapahtuvassa *piirtämisessä* käytetään mehiläisvahaliitua. Lapsia kannustetaan värien käyttöön ja saattamaan työnsä valmiiksi. Piirroksissa lapset ilmaisevat itseään ja kokemuksiaan niiden heijastaessa myös lasten eri kehitysvaiheita.

Lapset maalaavat ja piirtävät vapaasti, yksityiskohtaisia tehtäviä ei vielä anneta eikä töitä arvioida. Värien kanssa työskennellessä ja kuvan tekemisessä tärkeintä on luova prosessi, ei lopputulos. Materiaaleissa arvostetaan korkeaa laatua, mikä tukee myös lapsen aistien kehitystä.

Muovailussa käytetään väritöntä tai värillistä mehiläisvahaa, joka antaa miellyttävän lämpökokemuksen lasten kosketusaistille. Käytössä voi olla myös taikataikinaa tai muita kovettuvia materiaaleja, pehmeää muovailuvahaa tai taikahiekkaa.

Erilaisilla *kädentöillä* on tärkeä merkitys lapsen luovuuden ja hienomotoriikan kehittymisen kannalta. Niissä kehittyy myös silmän ja käden koordinaatio. Omien suunnitelmien toteuttaminen edesauttaa ikäkaudelle sopivan kokoisen työn valikoitumista, jolloin oppimisen ilo säilyy eikä tehtävästä tule ylimitoitettua. Lapsi oppii erilaisia työtapoja sekä käytännön ja kädentaitoja aikuisen esimerkin avulla.

Toimintaan liittyviä käsitöitä ovat esimerkiksi kankaan värjääminen ja painanta, villan karstaaminen ja huovutus, punontatyöt ja sormilla virkkaaminen. Materiaaleina käytetään erilaisia luonnonmateriaaleja, joista lapsi saa monipuolisia aistikokemuksia. Kädentöissä tärkeää on tarkoituksenmukaisuus. Kankaita tarvitaan leikkeihin, villasta syntyy hahmoja satumetsään, ja itse punottu nyöri voi olla vyö tai hevosen valjaat. Kun juhliin askarrellaan koristeita tai koristellaan kynntilöitä mehiläisvahalla, syntyy kokemus ja ilo työskentelystä yhteiseksi hyväksi.

Lasten omia ideoita ja itse asetettuja tavoitteita tuetaan. Kun harjoitellaan esimerkiksi ompelua, lapsi saa työskennellä vapaasti aikuisen auttaessa vain tarvittaessa. Opettamisessa ei käytetä aikuisen tekemää mallia, vaan mallina on työskentelevä, työstään innostunut aikuinen.

Sanallisen ja kehollisen ilmaisun pääasialliset muodot Taivonkaassa ovat vapaa leikki, nukketeatteri ja lasten omat, spontaanit tanssi- ja lauluesitykset.

Vapaa leikki. Roolileikeissä ja muissa vapaissa leikeissä lapset ilmaisevat itseään spontaanisti ja muuntavat havaintojaan ja kokemuksiaan luovaksi, eläväksi draamaksi.

Satu ja nukketeatteri. Satujen ja tarinoiden kuuleminen vahvistaa lapselle ominaista kykyä muodostaa mielessään sisäisiä kuvia, ja se rikastuttaa kieltä ja elävöittää ilmaisua. Se innostaa

lapsia myös omien tarinoiden tekemiseen. Sadun elävöittäminen nukketatterina siirtyy välittömästi leikkeihin ja inspiroi lapsia omatoimiseen tatterintekemiseen, jolloin he suunnittelevat ja järjestävät omia esityksiä. Lapset saattavat dramatisoida ja näytellä vapaasti myös kuulemiaan satuja tai omia tarinoitaan.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten kanssa tutustutaan Oulun historiaan ja kulttuuriin esimerkiksi tekemällä retkiä ja vieraillemalla lähimuseoissa. Entisaikojen elämästä kerrotaan käytännön tilanteissa ja perinteisistä työtapoista lapset saavat kokemusta, kun jauhetaan viljaa myllyllä, karstataan villaa tai leikataan matonkuteita.

Lasten toimintavuotta rytmittävät suomalaiseen kulttuuriperintöön kuuluvat juhlat: adventti, joulujuhlat ja pääsiäinen. Lisäksi syksyllä vietetään sadonkorjuujuhlaa ja marraskuussa lyhtyjuhlakokousta, kevätkaudella laskiaista ja kevätjuhlaa. Juhlien avulla lapsille välittyy niin kulttuurihistoriaa kuin eettisiä arvoja. Vuodenkierron myötä luonto tuo jokaiseen juhlaan oman tunnelman ja aistikokemusten laadun.

Juhlia vietetään lapsen kehitysvaihetta vastaavalla tavalla eli elämyksellisesti; satukuvina, leikkeinä ja toimintana. Taivonkaareissa pyritään luomaan omia, oululaisista ja pohjois-suomalaisista elämästä nousevia perinteitä juhliin. Niitä valmistellaan yhdessä lasten ja vanhempien kanssa. Juhlat ovat vuoden kohokohtia, joissa nousee hetkeksi arjen yläpuolelle. Toimintavuoden aikana vietetään myös jokaisen lapsen syntymäpäiväjuhlaa.

Eettisen ajattelun kasvatusta sisältyy Taivonkaaren kaikkeen toimintaan. Sosiaaliset taidot ja hyvät tavat, toisten huomioon ottaminen ja erilaisuuden hyväksyminen harjaantuvat luontevasti arjen tilanteissa. Kun lasten yksilölliset tarpeet huomioidaan, jokainen lapsi voi kokea tulevaisuutensa kuulluksi ja arvostetuksi ryhmän tasavertaisena jäsenenä kulttuurisesta ja katsomuksellisesta taustasta riippumatta.

Eettisiä arvoja lähestytään ja käsitellään myös kuvien kielellä, satujen ja pienten tarinoiden sekä rooli- ja draamaleikkien avulla. Lapsia autetaan tunnistamaan ja nimeämään tunteitaan sekä ratkomaan ristiriitoja myönteisin keinoin. Tarvittavista säännöistä sovitaan yhdessä, ja lasten osallisuutta vahvistetaan tukemalla heidän aloitteellisuuttaan ja osallistumistaan keskusteluun ja yhteiseen toimintaan.

Kunnioitusta toisia ihmisiä, luontoa ja kaikkea elämää kohtaan sekä myönteisyyttä ja kiitollisuutta opetetaan esikuvan avulla. Eettiseen kasvatukseen liittyy läheisesti luonto- ja ympäristökasvatusta: ympäristön hoitaminen, pienten asioiden arvostaminen ja vaaliminen, ilo ja ihmettely luonnonilmiöiden äärellä sekä kiitollisuus maan antimista. Pienempien lasten auttaminen, yhteisön jäsenten muistaminen, kasvien ja eläinten hoitaminen ja suojeleminen luovat perustaa elämän kunnioittamiselle, inhimillisyydelle ja suvaitsevaisuudelle. Eettiseen kasvatukseen kuuluvat myös arjen eettiset valinnat, ekologisen elämäntavan kokonaisvaltainen toteuttaminen ja kestävä kehitys.

Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatusta** liittyy luontevasti toimintaan. Yhteistyössä lasten huoltajien kanssa tavoitteena on ohjata lapsia arvostamaan ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia näkemyksiä,

kulttuuriperinteitä sekä niihin liittyviä tapoja. Vanhempien kanssa keskustellaan päiväkodin juhlaperinteistä, jolloin huoltajien näkemyksiä ja asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstä voidaan hyödyntää myönteisellä tavalla.

Vanhempainillat ja -keskustelut, yhteinen osallistuminen huoltajien kanssa talkoisiin ja myyjäisiin ja muihin tapahtumiin, yhdessä sovitut käytännöt ja isovanhempien osallistuminen juhliin rakentavat yhteisön yhteenkuuluvuutta ja vahvistavat lasten turvallisuuden tunnetta.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta voidaan lähestyä luomalla lapsille mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden ja nykyhetken tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla. Oulussa esim. retket Pohjois-Pohjanmaan museoon ja Ainolan puistoon antavat kuvaa oman paikkakunnan historiasta.

Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään kehitystään vastaavalla tavalla. Lasten kanssa voidaan kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä, esimerkiksi muistamalla ystäviä ja perheenjäseniä kortein ja piirroksin, tekemällä lapsiryhmän yhteistä lehteä piirroksin ja erilaisin kuvin tai kertomalla aamupiirissä omista ja perheen ”uutisista” ja tapahtumista. Yhteyttä voidaan pitää muihin steinerpäiväkoteihin Suomessa ja maailmalla ja vaikka Taivonkaaren omaan nigaragualaiseen kummilapseen.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen luontaisen, innovatiivisen potentiaalin säilymistä ja pyrkimystä ratkaista itse omasta ympäristöstään nousevia ongelmia. Lasten omakohtaista tutkimista, löytöjä ja oivalluksia arvostetaan ja edistetään lasten kykyä kehittää itse tapoja jäsentää löytämänsä valmiiden luokittelujen opettamisen asemasta. Lapset oppivat luokittelemaan ja järjestämään ilmiöitä luonnollisissa toimintayhteyksissä.

Ajattelu ja ongelmanratkaisu kehittyvät vähitellen omatoimisesti kokeilemalla ja suunnittelemalla. Lapsilla on mahdollisuus luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia.

Lapset tutustuvat **matemaattiseen ajatteluun** ja **matematiikan** ilmiöihin arkipäivän tilanteissa. Työn, leikkien ja liikunnan kautta lapset oppivat numeroita, lukukäsitteitä ja lukumääriä. Matematiikalla on siten aina jokin mieli ja päämäärä. Esimerkiksi ruokapöytää katettaessa lasketaan ruokailijoiden määrä ja tarvittavat ruokailuvälineet ja astiat. Leivottaessa voidaan punnita, rakennettaessa mitaillaan ja arvioidaan. Myös lajittelun ja sarjoittamisen taidot kehittyvät esimerkiksi leikkejä rakentaessa ja siivotessa.

Metsä- ja rantaretket tarjoavat myös erinomaisia mahdollisuuksia matemaattisen ajattelun ja matemaattisten ilmiöiden havainnointiin ja leikinomaiseen harjoitteluun niin ajattelun esitaitojen kuin lukukäsitteen kehittämisen osalta. Silloin voidaan harjoitella luontevasti sijainti- ja suhdekäsitteitä, vertailua, luokittelua, järjestykseen asettamista, säännönmukaisuuksia, ongelmanratkaisua, aikakäsitettä sekä geometrista ajattelua ja mittaamista. Myös lukukäsitteitä, kuten lukumäärien ja lukukäsitteiden havaitsemista ja nimeämistä, sekä lukujonotaitoja voidaan harjoitella päivittäisillä retkillä konkreettisesti yhteydessä.

Vapaa leikki on myös matemaattisten valmiuksien harjoittelua. Lasten erilaisissa rakennusprojekteissa opitaan ongelmanratkaisutaitoja ja luodaan valmiuksia geometriselle ajattelulle. Laulu- ja liikuntaleikit kehittävät keskittymis- ja kuuntelemiskyvyn lisäksi rytmitajua sekä tilan ja muodon hahmottamista. Ajan kulkuun ja arviointiin lapset tutustuvat päivärytmin, viikonpäivien kierron, kuukausien ja vuodenaikojen vaihtumisen ja syntymäpäivien vieton myötä. Leikit, lorut ja runot seuraavat näin ajan syklistä kiertoa.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa ja elävöittää lasten luontosuhdetta, jolloin menetelmänä on luonnossa leikkiminen ja liikkuminen. Metsäretkien kohde on lähiympäristössä, jonne päästään kävellen. Taivonkaaren lähialueilla löytyy monenlaista luontoympäristöä; erilaisia metsiä, rantaa ja pieniä puistoja.

Tuttu retkipaikka muodostuu lapsille läheiseksi, ja vuodenaikojen vaihtelut, kasvit ja eläimet tulevat heille luonnollisella tavalla tutuiksi. Metsä vaalii aistien herkkyyttä ja tarjoaa moniaistisia, rikkaita kokemuksia vahvistaen maailman monilukutaitoa. Kun luonnossa saa leikkiä ja liikkua vapaasti, tarkkailla itsenäisesti ja kiireettömästi, se antaa tilaa ja rauhaa omille havainnoille ja yhteisille leikeille sekä mahdollisuuden kokemuksellisen luontosuhteen syntymiseen. Näin muodostunut luonnontieto luo perustan koulussa myöhemmin tapahtuvalle tiedolliselle ja käsitteelliselle opiskelulle. Retkillä lapset oppivat samalla myös erilaisia käytännön taitoja, kuten roskaamatonta retkeilyä ja turvallista liikkumista.

Taivonkaarella on käytettävissä myös Steinerkoulun omistama Pukkilan huvila Oulun Hietasaaressa, jonka ympäristö on merellinen, vanha huvila-alue. Steinerkoulu hoitaa ympäristöä yhdessä Oulun Luonnonsuojeluliiton kanssa ekologisin periaattein. Siellä ovat myös koululaisten viljelypalstat ja monia 3. luokan rakennusprojekteja.

Muita lasten ympäristökasvatuksen toimia arjen keskellä ovat päivittäinen ulkoilu, pihapiirin kasvullisuuden ja kompostin hoitaminen, pihapiirin eläimet ja niiden havainnoiminen, yhteiset pihatalkoot, sisätiloissa vuodenaikapöytä ja huonekasvien tai omien pienten istutusten hoitaminen. Vuodenkierto ja sen erilaiset juhla-ajat ovat myös toiminnan runkona heijastuen monin tavoin sen sisältöihin niin taiteellisen kuin käytännöllisen työskentelyn avulla. Näin lasten luontosuhde elävöityy lapsilähtöisesti.

Varhaiskasvatuksen kaikki toiminta perustuu kestävän kehityksen ekologisiin arvoihin, kuten kohtuullisuuteen ja säästäväisyyteen, ruokailuun liittyvään vastuullisuuteen, energian säästämiseen sekä jätteiden vähentämiseen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Nämä arvot tulevat lapsille tutuiksi oman kokemuksen kautta, sillä kestävä elämäntapa kuuluu heidän arkikäytäntönsä luontevalla ja olennaisella tavalla.

Steinerpedagogisessa **teknologiakasvatuksessa** lapset tutustuvat arjen teknologiaan tekemällä havaintoja aikuisten käyttämistä teknisistä laitteista ja niiden turvallisesta käytöstä, minkä ohella käytetään myös perinteisiä menetelmiä.

Pyrkimyksenä on luoda hyvä ja monipuolinen aistiympäristö ja antaa lapsille kokemuksia monenlaisesta käytännön työstä, niihin liittyvistä työeleistä, työmenetelmistä ja -välineistä esimerkiksi perinteisissä käsityöammateissa. Lapset suunnittelevat ja rakentavat leikeissään myös erilaisia kojeita tehden monia oivalluksia ja keksien luovia ratkaisuja, miten nämä keksinnöt saataisiin toimiviksi.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Taivonkaareissa huolehditaan **liikunnasta** harjoittamalla ja vahvistamalla monipuolisesti perusliikuntataitoja, kuten kävelyä, juoksemista, tasapaino- ja hyppimistaitoja sekä luistelemista ja hiihtämistä. Liikkumista tuetaan myös retkillä lähiluontoon sekä painottamalla vapaata leikkiä. Niiden rinnalla yhteiset liikunta- ja pihaleikit ja välineet, kuten hyppynaru, taitoradat ja erilaiset palloleikit, ovat tärkeitä keinoja harjoittaa lasten motorisia taitoja. Hienomotoriikka, kädentaidot sekä silmän ja käden koordinaatio vahvistuvat arkipäivän toimissa. Lapset saavat harjoitella yksinkertaisten työvälineiden käyttöä ja kokeilla erilaisia kädentöitä.

Ohjatussa liikunnassa kehitetään kehonhallintaa, notkeutta ja ketteryyttä, tasapainoa, nopeutta ja koordinaatiokykyä. Myönteiset ja monipuoliset liikkumiskokemukset tukevat lasten aloitekyvyn kehittymistä. Liikunnan tavoitteena on myös löytää kokeilemalla kehon liikkumismahdollisuuksia ja liikunnan mukanaan tuomaa vapautta ja riemua. Se kohottaa itsetuntoa ja luottamusta omiin oppimis- ja ongelmanratkaisukykyihin. Myös sosiaaliset taidot kehittyvät liikunnan ja leikkien avulla. Lapsia ohjataan liikkuvaan elämäntapaan. Yhteistyössä lasten huoltajien kanssa tuodaan myös esille arkiliikunnan, etenkin kävelyn erilaisissa maastoissa, merkitys lasten kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille.

Ruokakasvatuksessa tervettä kasvua vahvistava laadukas ravinto on tärkeä osa steinerpedagogiikkaa. Ruoka valmistetaan pääasiassa biodynaamisesti tai luonnonmukaisesti viljellyistä tuotteista ja puhtaista, lisäaineettomista elintarvikkeista. Lapsia kannustetaan tutustumaan vähitellen kaikkeen tarjolla olevaan ravintoon. Leipominen ja vihannesten ja kasvien kuorinta ja pilkkominen rohkaisevat lapsia laajentamaan makutottumuksiaan. Ateriahetkistä pyritään luomaan viihtyisiä ja kiireettömiä, mitä edesauttavat myös ympäristön esteettisyys, ruokarauha ja hyvät pöytätavat. Kotimainen ruoka- ja tapakulttuuri ja eri vuodenaikajuhliin liittyvä kulttuuriperintö tulevat tutuiksi ruokailun avulla.

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa lapsille välittyy kokemuksellisesti levon ja virkistykseen välinen tasapaino ja aikuisten huolenpito lasten hyvinvoinnista. Arjen tilanteissa opetellaan pukeutumisesta ja hygieniasta huolehtimisen perustaitoja. Keskusteltaessa **hyvinvoinnista** ja

terveydestä asioita käsitellään lapsentajuisesti, esimerkiksi roolileikkien ja tarinoiden avulla. Kaveruutta, toisen huomioimista sekä tunteiden tunnistamista ja säätelyä harjoitellaan myös arjen tilanteissa.

Lasten **turvallisuuden** tunnetta vahvistetaan aikuisten levollisella asenteella ja lasten tunteiden hyväksyvällä kohtaamisella. Turvallisuutta luovat myös yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat, jotka koskevat niin päiväkotia kuin lähiympäristöä. Taivonkaassa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Lapsia kannustetaan pyytämään apua ongelmatilanteissa ja kertomaan huolistaan. Kaupunkiretkillä käytetään pääsääntöisesti paikallista julkista liikennevälinettä ja kävellään tarvittaessa loppumatka kohteeseen.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Taivonkaassa on tavoitteena tukea jokaisen lapsen oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Toiminnassa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, loruja, leikkejä ja viittomia.

Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Taivonkaassa käytettävä kieli on suomi. Kaksi- tai monikielisten lasten eri kielten taitoa tuetaan mahdollisuuksien mukaan. Muihin kieliin tutustutaan kielikylypy-periaatteella laulujen ja loruilujen avulla. Syntymäpäivä sankarille lauletaan onnittelulaulu paitsi suomeksi myös esim. englanniksi, ranskaksi, ruotsiksi, saksaksi ja espanjaksi eli niillä kielillä, joiden käyttäjiä Taivonkaassa on ollut.

5. LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI

Taivonkaassa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta steinerpedagogista varhaiskasvatustoimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Taivonkaassa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä⁹². Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Taivonkaassa varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen suunnittelun lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa hyödynnetään kollegiaalista, moniammatillista asiantuntemusta, ja niissä käytetään erilaisia tukimuotoja sekä yleisen, tehostetun ja erityisen tuen muotoja. Oulussa varhaiserityisopettajan osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa⁹³. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin⁹⁴. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä⁹⁵.

Taivonkaaren varhaiskasvatuksessa toteutettavia lisätukimuotoja ja -palveluita ovat mahdollisuuksien mukaan:

- Oulun kaupungin tarjoamat varhaiserityisopettajan palvelut: keskustelu ja konsultointi, palvelusetelien korotusten arviointi
- lapsen terapeuttien (puhe-, toiminta- tai fysioterapeutti) käynnit päiväkotipäivän aikana
- lapsen henkilökohtainen avustaja kaupungin kautta
- oppimisympäristön, ryhmäkokojen, hoitoaikaan ja henkilöstön mitoituksiin liittyvät muutokset

⁹² Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 30 1 ja HE 40/2018 vp, s. 103

⁹⁴ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi⁹⁶. Tuki toteutetaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Vanhempien sitoutuminen lapsen tuen järjestämiseen on ensiarvoisen tärkeää.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa⁹⁷.

Taivonkaareissa voi taloudellisten mahdollisuuksien mukaan olla ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Vanhempien sitoutuminen yhteistyöhön on tärkeää myös taloudellisten resurssien parantamiseksi.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa⁹⁸. Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on steinerpedagogiikassa keskeisellä sijalla painottuen erityisesti varhaiskasvatus- ja esiopetusvaiheeseen, koska juuri tuossa ikävaiheessa sillä on aivan erityinen merkitys lapsen kehityksen kannalta.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palveluiden kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalvelusta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä⁹⁹.

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä välittömästi, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen

⁹⁶ Varhaiskasvatuslaki 23 §

⁹⁷ Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 § sekä HE 40/2018 vp, s. 105-106

⁹⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti kohdat 1 ja 10

⁹⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87-88

tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön¹⁰⁰. Huoltajien sitoutumattomuus yhteistyöhön voi kuitenkin resurssija kaventaa palvelusetelin korotuksien jäädessä puuttumaan.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa tietojen antoa ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁰¹.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹⁰². Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelmassa¹⁰³.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen yleiset periaatteet soveltuvat myös lasten varhaiseen tukeen ja erityisopetukseen. Toiminnan lähtökohtana on, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen ja hänen tarpeisiinsa vastataan sekä yksilöllisesti että tasavertaisena ryhmän jäsenenä pedagogisilla järjestelyillä ja joustavilla toimintatavoilla.

Tukea tarvitsevaa lasta auttavat myös kiireetön, kodinomainen toiminta- ja oppimisympäristö ja yhteisön pieni koko. Nämä tekijät vaikuttavat jo sinällään vaikeuksia ennalta ehkäisevästi, tukea antavasti ja terapeuttisesti. Lasten toimintapäivä on pedagoginen, rytminen kokonaisuus. Selkeä ja säännöllinen päivä-, viikko- ja vuosirytmistö edistää lasten terveyttä ja luo perustan oppimiselle. Lisäksi kiinnitetään huomiota lasten yksilöllisiin tarpeisiin niin, että kukin lapsi voi osallistua täysipainoisesti ryhmän toimintaan.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan.

¹⁰⁰ Varhaiskasvatustilasto 2014, 3, 4, 40 ja 41 §

¹⁰¹ Varhaiskasvatustilasto 2014, 40-42 §

¹⁰² Perusopetuslaki (628/1998) 25 § 2 momentti

¹⁰³ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä**. **Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiserityisopettajan¹⁰⁴ konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosio-emotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää kokonaisvaltaisuutta, suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista ja monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun täytyy perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiserityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelmassa.

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 30 §

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiserityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

6. VAIHTOEHTOISEEN PEDAGOGIIKKAAN TAI ERITYISEEN KATSOMUKSEEN PERUSTUVA VARHAISKASVATUS

Steinerpedagoginen varhaiskasvatus perustuu tässä luvussa 6 mainittuun vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan. Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmarunko on laadittu luvun 6 mukaisesti niin, että perusteiden pedagogisia linjauksia on täydennetty steinerpedagogisilla ratkaisulla ja linjauksilla. Steinerpedagogisen varhaiskasvatuksen periaatteita on kuvattu kansainvälisissä julkilausumissa (Euroopan steinerkoulujen neuvoston steinerkoulujen ja steinerpäiväkotien periaatteet 2011, Kansainvälisen steinerpedagogisen varhaiskasvatusjärjestön IASWECEn periaatteet 2014 ja 2019).

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

7. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Toiminnan arviointi liittyy kiinteästi varhaiskasvatukseen. Arvioinnin tarkoituksena on saavuttaa tietoa, oivaltaa ja oppia ymmärtämään lasta yhä paremmin. Sen metodeina käytetään lapsihavainnointimenetelmiä, joiden avulla tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista sekä suunnitellaan ja kehitetään toimintaa. Samalla tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁰⁵. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Taivonkaaren varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Lapsen kehitystä ja tervettä kasvua tukevaa kasvatusta varten tarvitaan tietoja lapsesta, hänen kehittymisestään ja aiemmista kasvatusympäristöistä. Tietoja saadaan tiiviissä yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa ja hänen/heidän kirjallisella suostumuksellaan. Huoltajien kanssa tapahtuvassa alkukeskustelussa kasvattajille muodostuu näkemys lapsen vahvuuksista ja kehityshaasteista, jolloin asetetaan myös tavoitteet lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa varten.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista käytännössä arvioidaan henkilöstön (kollegio) viikoittaisissa kokouksissa. Arviointi perustuu säännölliseen yksilö- ja ryhmäsensitiiviseen lapsihavainnointiin ja seurantaan. Myös huoltajien ja muiden mahdollisten tukihenkilöiden havainnot lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista toimintavuoden aikana ovat tärkeitä. Toimintavuoden lopussa tapahtuvassa keskustelussa huoltajien kanssa arvioidaan toteutunutta toimintavuotta lapsen näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksen laadun ja henkilöstön ammattitaidon ylläpitämisen ja kehittämisen ehtona on kasvattajan itsehavainnointi ja -arviointi sekä itsekasvatus. Ne ovat työn keskeisiä työvälineitä ja niiden kehittyminen kyvyiksi vaatii tavoitteellista harjoittelua. Kollegiotyössä kehitetään yhteisöllistä itsearviointia sekä palautteen antamista ja saamista. Arvioinnin kohteina voivat olla

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 24 §

muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Työn arviointi liittyy myös Taivonkaaren säännöllisesti toteutuvaan työnohjaukseen.

Steinerpedagogisen ikäkausinäkemuksen mukaan lapsuuteen kuuluu luontainen avoimuus maailmaa kohtaan. Lapsen ohjaaminen liian varhain itsehavainnointiin ja oman toiminnan arviointiin voi kääntää liiaksi lapsen huomion omaan itseensä, jolloin syvä, jäljittelevä suhde maailmaan voi häiriintyä. Se voi myös ehkäistä oma-aloitteisuutta ja ennakkoluulotonta asioihin tarttumista.

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lapsen arviointitaitojen edellytyksiä ja hänen itsetuntemustaan kehitetään harjoittamalla kehon hallintaa, aistiherkkyttä ja aistien erottelukykyä, mielikuvitusta, kielellisiä valmiuksia ja sosiaalisia taitoja. Lapsi oppii arviointia myös jäljittelemällä kasvattajan toimintatapoja. Arviointikyky kehittyy luontaisesti yhdistetyssä ryhmässä, jossa eri-ikäiset lapset voivat saada kokemuksia ja tehdä havaintoja omista taidoistaan.

Oulussa toteutetaan asiakastyytyväisyyskyselyitä, joihin Taivonkaarikin osallistuu yhtenä kaupungin yksityisistä varhaiskasvatuksen palvelutuottajana. Keskeiset arviointitulokset saadaan yksikköjen käyttöön ja yhteistulokset koko kentän osalta julkistetaan.¹⁰⁶ Järjestäjä- ja yksikkötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti ja siihen Taivonkaarikin osallistuu säännöllisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 20 §

LÄHTEET

- Almon, Joan: Luovan leikin soliseva lähde. Haastattelu. Steinerkasvatus-lehti 3/2016, 24-27.
- Baganz, D. ym: Päiväkodista koulutielle. Johdatus steinerpedagogiikkaan. Tampere. Sinilintu 2007.
- Bergström, Matti: Lapsi – viimeinen orjamme. Helsinki. WSOY 1999.
- Bleckmann, Paula: Medienmündig statt mediensüchtig. Neue Impulse für eine nachhaltige Medienbildung. Erziehungskunst 1/2017, 16-21.
- Dahlström, Marja: Muodosta minuuteen. Helsinki. Edita 1999.
- Dahlström, Marja-Teräsvirta Marikki: Kasvatus on taidetta. Helsinki. Osuuskunta Ciris 2014.
- Frödén, S: I föränderliga och slutna rosa rum. En etnografisk studie av kön, ålder och andlighet i en svensk waldorfförskola. Örebro Studies in Education 35/2012. Örebro universitet.
- Hahn, Herbert: Leikin vakavuudesta. Tampere. Antroposofinen työkeskus 1981.
- Helenius, Aili-Lummelahti, Leena: Leikin käsikirja. Jyväskylä. PS-kustannus 2013.
- Hüther, Gerald-Quarch, Christoph: Rettet das Spiel. Weil Leben mehr als Funktionieren ist. Stuttgart. Hanser Verlag 2016.
- Jantunen, Timo: Leikin syvin olemus. Steinerkasvatus-lehti 3/2016, 22-23.
- Kalliala, Marjatta: Leikkivä kuusivuotias. Teoksessa Timo Jantunen ja Raija Lautela (toim.), Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki. Tammi 2011.
- Kettumäki, Suvi: Ryhmäsensitiivisyys varhaiskasvatuksen keskiöön. [www.tutkittua varhaiskasvatuksesta.com](http://www.tutkittua.varhaiskasvatuksesta.com)
- Kranich, Ernst-Michael: Kehitys varhaislapsuudessa - sen merkitys myöhemmälle elämälle. Steinerkasvatus-lehti 4/2005, 7-14.
- Kurppa, Reijo: Koulukypsyys ja sen arvioiminen lääkärin näkökulmasta. Teoksessa Timo Jantunen ja Raija Lautela (toim.), Kuningasvuosi. Leikin kultaa-aika. Helsinki. Tammi 2009.
- Lautela, Raija: Steinerpäiväkoti ja varhaiskasvatus. Teoksessa Jarno Paalasmaa (toim.), Lapsesta käsin. Opetus 2000. Jyväskylä. PS-kustannus 2011.
- Lievegoed, B.C.J: Entwicklungsphasen des Kindes. Stuttgart. J.Ch. Mellinger Verlag 1979.
- Paalasmaa, Jarno: Steinerpedagogiikan tausta-ajatukset. Teoksessa Jarno Paalasmaa (toim.), Lapsesta käsin. Opetus 2000. Jyväskylä. PS-kustannus 2011.
- Paalasmaa, Jarno: Omassa rytmissä. Steinerkoulun idea ja käytännön sovellukset. Opetus 2000. Jyväskylä. PS-kustannus 2009.
- Rawson, M.-Richter, T. (toim.): Steinerkoulun kansainvälinen opetussuunnitelma. Vantaa. Steinerpedagogiikan seura 2006.
- Steiner, Rudolf: Lapsen kasvatus hengentieteen kannalta. Helsinki. Suomen antroposofinen liitto 1983.
- Steiner, Rudolf: Die pädagogische Praxis. Dornach. Rudolf Steiner Verlag 1991.
- Steinerkasvatuksen liitto ry: Steinerpedagoginen esiopetussuunnitelma. Helsinki 2016.
- Steinerkasvatuksen liitto ry, Varhaiskasvatusjaosto: Steinerpäiväkotien toimintaperiaatteet 20.1.2018
- Van Gelder, T: Maailma löydettävänä. 12 aistia ja havainnoiminen. Fenomenologia. Helsinki. Snellman-korkeakoulu 2006.

www.edu.fi-Liikunta

www.iaswece.org

www.het-imo.net

www.sovittelu.com

www.mll.fi/hyvinvointia-digiajassa/pienen-lapsen-mediankäyttö/